

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

Lietuvos Respublikos Seimui

IŠVADA DĖL VALSTYBEI NUOSAVYBĖS TEISE PRIKLAUSANČIO TURTO 2008 METAIS ATASKAITOS

2009 m. lapkričio 27 d. Nr. FA-P-700-2-81
Vilnius

Vykdydama Valstybės kontrolės įstatymo ir Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo¹ reikalavimus Valstybės kontrolė atliko Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2008 metais ataskaitos (toliau – Ataskaita) valstybinį auditą ir valstybinius auditus pagal mastą, nustatytą metinėje valstybinio audito programoje.

Remiantis Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu, valstybės turtą patikėjimo teise valdo, naudoja ir juo disponuoja valstybės institucijos, įstaigos ir organizacijos, valstybės įmonės ir savivaldybės, Lietuvos bankas, o viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitą rengia Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuris kiekvienais metais iki rugpjūčio 1 d. Ataskaitos projektą pateikia Valstybės kontrolei. Valstybės kontrolės pareiga – iki spalio 1 d. Statistikos departamentui pateikti preliminarias išvadas dėl šio projekto. Statistikos departamentas, įvertinęs Valstybės kontrolės pateiktas preliminarias išvadas, Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitą iki lapkričio 1 d. teikia Vyriausybei ir Valstybės kontrolei. Vyriausybė, vadovaudamasi minėto įstatymo nuostatomis, šią ataskaitą, o Valstybės kontrolė – Išvadą dėl jos iki gruodžio 1 d. privalo pateikti Seimui.

Valstybės kontrolė Ataskaitos duomenų vertinimo auditą suplanavo ir atliko pagal Valstybinio audito reikalavimus taip, kad gautų pakankamą užtikrinimą, jog Ataskaita visais

¹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 1998-05-12 Nr. VIII-729, 15 str. (2008-03-13 įstatymo Nr. X-1452 redakcija).

reikšmingais atžvilgiais parengta pagal teisės aktų reikalavimus, reglamentuojančius jos sudarymą, joje nėra reikšmingų iškraipymų, lyginant su audituotomis įstaigų ir institucijų pateiktomis statistinėmis valstybės turto ataskaitomis. Valstybės kontrolė pagal Valstybinio audito reikalavimus suplanavo ir atliko finansinius (teisėtumo) ir veiklos auditus. Auditų metu buvo reiškiamos nuomonės dėl finansinių ataskaitų teisingumo ir valstybės lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais teisėtumo ir jų naudojimo įstatymų nustatytiems tikslams. Tikime, kad atlikti auditai suteikia pakankamą pagrindą mūsų nuomonei pareikšti.

Atlikus valstybinius auditus, nustatyta atvejų, kai:

- buvo įsigyjamas, statomas ar rekonstruojamas ilgalaikis turtas, nesivadovaujant Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatomis (netaikyti įstatyme nustatyti pirkimo būdai, procedūros; atliktų pirkimų vertė viršijo įstatyme nurodytą tokių pirkimų vertės ribą ir pan.) (plačiau – Išvados priedo III dalies 6 punkte, 28 psl.);
- patikėjimo teise valdomas valstybės turtas kitiems ūkio subjektams perduotas neatlygintinai valdyti ir naudoti nesilaikant galiojančių teisės aktų (plačiau – Išvados priedo III dalies 5 punkte, 26 psl.);
- savivaldybių patikėjimo teise valdomas valstybės turtas perduotas biudžetinėms įstaigoms, kurios nėra valstybės turto patikėtiniai, valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise, nepriėmus savivaldybių tarybų sprendimų (plačiau – Išvados priedo III dalies 5 punkte, 26 psl.);
- įstaigose / institucijose turtas buvo valdomas, naudojamas ir disponuojama juo nesilaikant Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nurodytų efektyvumo ir racionalumo principų (plačiau – Išvados priedo III dalies 4 punkte, 24 psl.);
- pažeidžiant Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo ir Nekilnojamojo turto registro įstatymo nuostatas, dalis institucijų / įstaigų patikėjimo teise valdomo valstybės turto arba šio turto panaudos sutarčių neįregistravo Nekilnojamojo turto registre; nustatyta atvejų, kai viešuosiuose registruose nurodytas ne faktinis turto naudotojas; pasikeitus pastato paskirčiai ar plotui, nepatiksinti registro duomenys (plačiau – Išvados priedo III dalies 3 punkte, 22 psl.).

Mūsų nuomone, išskyrus atvejus, nustatytus auditų metu, valstybės turtas visais reikšmingais atžvilgiais valdomas, naudojamas ir disponuojama juo laikantis teisės aktų reikalavimų. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2008 m. ataskaita reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, reglamentuojančius Ataskaitos sudarymą. Ataskaita valstybės turto finansinę būklę atspindi tiek, kiek reikalaujama galiojančiuose teisės aktuose, tačiau neparodo tikros ir teisingos būklės.

Atkreipiame dėmesį į šiuos pastebėjimus, kurie, manome, yra labai svarbūs:

1. Ataskaita neparodo tikros ir teisingos turto būklės, nes pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus viešojo sektoriaus subjektai apskaitoje registruoja ir finansinėse ataskaitose parodo ne visą turtą ir įsipareigojimus, nevertina turto nuvertėjimo, įsipareigojimų neklasifikuoja į ilgalaikius ir trumpalaikius. Nuo 2010 metų pradėjus taikyti Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartus, šių apskaitos problemų viešajame sektoriuje neturėtų likti (plačiau – Išvados priedo I dalies 2 punkte, 10 psl.; II dalies 2 punkte, 15 psl., 4 punkte, 18 psl.).

2. Apskričių viršininčių administracijos skirtingai tvarko žemės valstybinę apskaitą ir nustato žemės vertę. Nenustatyti bendri neregistruotos žemės valstybinės apskaitos principai. Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos metodiškai vadovauja masinio žemės vertinimo ir nekilnojamojo turto apskaitos darbams ir juos kontroliuoja, tačiau ji nėra nustačiusi žemės valstybinės apskaitos ir jos kontrolės taisyklių, pagal kurias apskričių viršininčių administracijose žemės valstybinė apskaita būtų tvarkoma laikantis vienodų principų. Ataskaitoje duomenys apie neperduotą naudotis ir neišnuomotą valstybinę žemę neįtraukti į laisvos valstybinės žemės fondą (plačiau – Išvados priedo II dalies 1 punkte, 12 psl.).

3. Žemės gelmių išteklių sąlyginės vertės, kiekio ir likučio laikotarpio pabaigoje apskaita iki šiol nėra reglamentuota. Apskaičiuojama tik dalies išteklių – detalai išžvalgytų – sąlyginė žemės gelmių išteklių vertė (plačiau – Išvados priedo II dalies 2 punkte, 15 psl.).

4. Ataskaitoje pateiktas tik muziejinių vertybių kiekis. Aiškinamajame rašte nėra išskirta informacija apie kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus. Teisės aktai nenurodo, kaip valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitoje turi būti pateikiama informacija apie visas valstybei priklausančias kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus (plačiau – Išvados priedo II dalies 4 punkte, 18 psl.).

5. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas nereglamentuoja, kad galimi keli biudžetinės įstaigos steigėjai, tačiau audito metu nustatyta atvejų, kai įstaigų nuostatuose steigėjais nurodyti savivaldybė ir valstybė. Toks įstaigų dvigubas pavaldumas sudaro galimybę neteisingai priskirti ir apskaityti valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausančią turtą (plačiau – Išvados priedo III dalies 5 punkte, 26 psl.).

6. Pagal Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą, nuo 2009 m. liepos 1 d. turėjo būti naudojama valstybės turto informacinės paieškos sistema, tačiau ji dar nėra sukurta. Vyriausybė tik 2009 m. liepos 22 d. patvirtino valstybės turto informacinės paieškos sistemos nuostatus, paskyrė Finansų ministeriją paieškos sistemos valdytoja, o VĮ Valstybės turto fondą – paieškos sistemos tvarkytoja (plačiau – Išvados priedo III dalies 1 punkte, 19 psl.).

Išvados priede pateikiama Valstybės kontrolės išvadą pagrindžianti informacija.

Valstybės kontrolierė

Rasa Budbergytė

**Išvados dėl valstybei nuosavybės
teise priklausančio turto 2008 metais
ataskaitos priedas**

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

**ATASKAITA
DĖL VALSTYBEI NUOSAVYBĖS TEISE
PRIKLAUSANČIO TURTO 2008 METAIS ATASKAITOS
VERTINIMO REZULTATŲ**

2009 m. lapkričio 27 d.
Vilnius

Su Išvada dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2008 metais ataskaitos galima susipažinti Valstybės kontrolės interneto puslapyje adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Ižanga	3
I. Ataskaitos duomenų ir jos rengimo tvarkos vertinimas	5
1. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto dydis ir jo pokytis	5
1.1. Bendras turto pokytis	5
1.2. Valstybinės žemės fondas	6
1.3. Žemės gelmių ištekliai	6
1.4. Kitas nefinansinis turtas	7
1.5. Finansinis turtas	8
1.6. Finansiniai įsipareigojimai	9
1.7. Kiti valstybės finansiniai įsipareigojimai	9
2. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos atitiktis teisės aktų reikalavimams, ataskaitos duomenų tikrumas ir teisingumas	10
II. Turto apskaita	12
1. Žemės apskaita	12
2. Žemės gelmių išteklių apskaita	15
3. Ilgalaikio materialiojo turto (be valstybinės žemės ir žemės gelmių išteklių) apskaita	16
4. Kultūros vertybių apskaita	18
III. Valstybės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo	19
1. Valstybės turto informacinės paieškos sistemos funkcionavimas	19
2. Žemės gelmių išteklių naudojimas ir valdymas	20
3. Turto registravimas viešuosiuose registruose	22
4. Turto valdymo efektyvumas	24
5. Turto perdavimas kitiems ūkio subjektams	26
6. Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimai	28
IV. Pasiiekta pažanga ir rekomendacijų įgyvendinimas	31
1. Audito metu teiktos rekomendacijos	31
2. Seimo siūlymų įgyvendinimas	31

IŽANGA

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje² numatyta, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką nustato įstatymas.

Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme³ nustatyta, kad valstybės turto savininko funkcijas įgyvendina Seimas ir Vyriausybė įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Šiame įstatyme nurodyta, kad valstybės turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja valstybės institucijos, įstaigos ir organizacijos, Lietuvos bankas, valstybės įmonės, savivaldybės įstatymo nustatytais atvejais. Seimo ir Vyriausybės leidžiamus teisės aktus įgyvendina institucijos pagal savo veiklos sritis: Žemės ūkio ministerija – valstybinės žemės apskaitos, Aplinkos ministerija – administracinių pastatų ir patalpų, miškų ūkio, žemės gelmių išteklių, vandens telkinių naudojimo ir apskaitos, Kultūros ministerija – muziejinių vertybių apskaitos.

Pagal Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitą rengia Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas) Vyriausybės nustatyta tvarka. Statistikos departamentas, įgyvendindamas ataskaitos rengimo tvarkos, patvirtintos Vyriausybės nutarimu⁴, nuostatas, ataskaitoje teikia statistinę informaciją apie valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą pinigine išraiška pagal jo rūšis ir valstybės turto valdytojus, valstybės turto valdytojų (valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų bei valstybės įmonių) ir valstybės įsipareigojimus pagal įsipareigojimų rūšis ataskaitinių ir praėjusių ataskaitinių metų pabaigoje.

Rengdami Išvadą dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2008 metais ataskaitos siekėme:

- pareikšti nepriklausomą nuomonę apie Ataskaitą – ar ji visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, reglamentuojančius turto apskaitą ir Ataskaitos sudarymą, ar turtas valdomas, naudojamas, disponuojama juo laikantis teisės aktų reikalavimų;
- atskleisti valstybės turto apskaitos, valdymo, naudojimo ir disponavimo juo problemas ir pateikti siūlymus, kaip jas spręsti.

Vertindami Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2008 metais ataskaitą apibendrinome atliktus 73 valstybės institucijų / įstaigų finansinių ataskaitų duomenų ir valstybės lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais ir jų naudojimo įstatymų nustatytiems tikslams

² Lietuvos Respublikos Konstitucija, 128 str.

³ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 1998-05-12 Nr. VIII-729 (2002-05-23 įstatymo Nr. IX-900 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-10-17 nutarimas Nr. 1226 „Dėl valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos rengimo ir teikimo tvarkos“ (2008-05-16 nutarimo Nr. 466 redakcija).

vertinimo finansinius (teisėtumo) auditus, 23-ose miestų ir rajonų savivaldybėse valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų ir Privatizavimo fondo lėšų valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti, mokinio krepšeliui finansuoti, valstybės investicijų programoje numatytiems bei kitiems projektams finansuoti finansinius (teisėtumo) auditus. Atlikome vidaus kontrolės aplinkos ir procedūrų Ataskaitos sudarymui vertinimą Statistikos departamente, atrankos būdu patikrinome, ar valstybės turtą valdantys subjektai pateikė patikimą informaciją Ataskaitai sudaryti, ar duomenys teisingai perkelti į Ataskaitą. Atlikome audito procedūras Nacionalinėje žemės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos, Lietuvos geologijos tarnyboje prie Aplinkos ministerijos, VĮ Registrų centre.

Valstybės kontrolė, įvertinusi Statistikos departamento pateiktą Ataskaitos projektą, pateikė preliminarią išvadą, pastebėjimus ir siūlymus, į kuriuos Statistikos departamentas atsižvelgė.

I. ATASKAITOS DUOMENŲ IR JOS RENGIMO TVARKOS VERTINIMAS

1. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto dydis ir jo pokytis

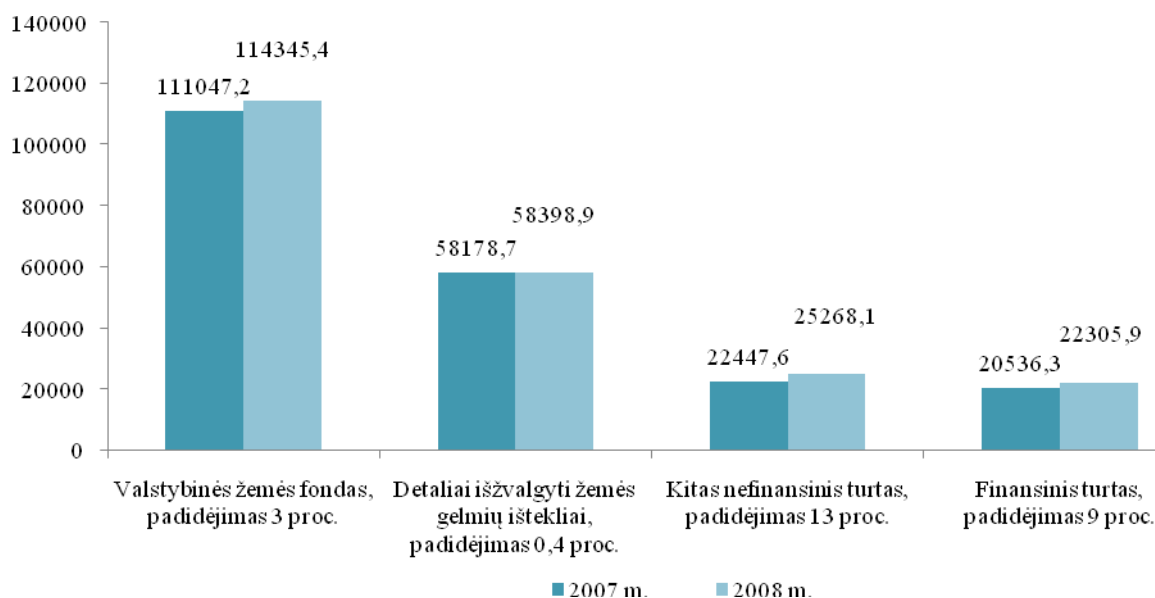
1.1. Bendras turto pokytis

Pagal Ataskaitoje pateiktus duomenis valstybei 2008 m. pabaigoje nuosavybės teise priklausantis turtas (išskyrus neįvertintą turtą – valstybės vardą, heraldikos objektus, teisę į oro erdvę, jos kontinentinį šelfą, muziejines vertybes ir kitą neįvertintą turtą) sudarė 220,3 mlrd. Lt.

2008 m. valstybei nuosavybės teise priklausantis turtas vertine išraiška pagal visas pagrindines jo rūšis (valstybinės žemės fondas, nefinansinis ir finansinis turtas, detaliam išžvalgyti žemės gelmių ištekliai) didėjo, visas valstybei nuosavybės teise priklausantis ir įvertintas turtas 2008 m. padidėjo 8,1 mlrd. Lt, arba 3,8 proc. (1 pav.).

Nefinansinis (turtas be valstybinės žemės fondo ir detaliam išžvalgytų žemės gelmių išteklių vertės) ir finansinis valstybės turtas per 2008 m. padidėjo 4 590,1 mln. Lt, arba 10,7 proc. (nuo 42 983,9 mln. Lt iki 47 574 mln. Lt) ir 2008 m. pabaigoje sudarė 21,6 proc. viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto.

1 pav. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto pokytis 2007–2008 m. (mln. Lt)

Šaltinis – Statistikos departamentas

1.2. Valstybinės žemės fondas

Valstybinės žemės fondo vertė 2008 m. pabaigoje sudarė 51,9 proc. viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto vertės. Per 2008 metus valstybinės žemės fondas sumažėjo 93,2 tūkst. ha, arba 3,3 proc. (nuo 2 857,8 tūkst. ha 2007 m. iki 2 764,6 tūkst. ha 2008 m.), o jo vertė padidėjo 3 298,2 mln. Lt, arba 3 proc. (nuo 111 038,5 mln. Lt iki 114 336,6 mln. Lt). Valstybei nuosavybės teise priklausančio žemės fondo vertę apskaičiavo VĮ Registrų centras. Žemės fondo ploto (hektarais) apimtys nėra pakankamai tikslios. Valstybinių auditų metu nustatyta, kad apskričių viršininkų administracijų žemėtvarkos skyriai skirtingai tvarkė žemės valstybinę apskaitą, todėl duomenys apie valstybinės žemės fondą (taip pat ir laisvos valstybinės žemės fondo, neregistruotos ir laikinai perduotos naudotis valstybinės žemės) nerodo jo tikros būklės. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikai nuosavybės teise priklauso 1,8394 ha žemės trylikoje užsienio valstybių. Pagal Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pateiktą informaciją jos vertė viršija 8,8 mln. Lt. Duomenys apie valstybei nuosavybės teise priklausančią žemę ne Lietuvos Respublikos teritorijoje pateikiami ataskaitos skyriuje „Valstybinės žemės fondas“.

1.3. Žemės gelmių ištekliai

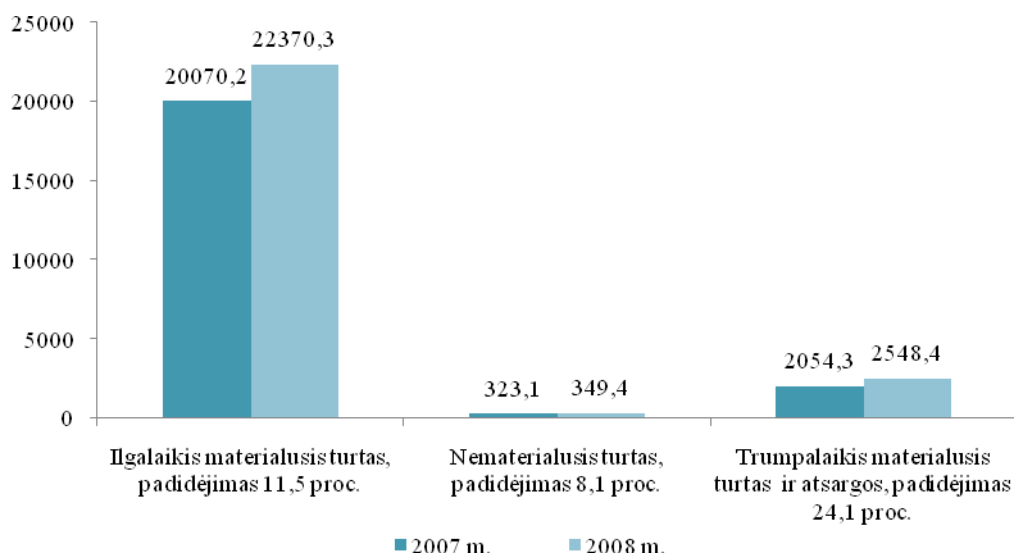
2008 m. pabaigoje žemės gelmių išteklių vertė sudarė 58,4 mlrd. Lt, arba 26,5 proc. viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto. Didžiąją šio turto vertės dalį – 54 proc. (31,5 mlrd. Lt) sudarė požeminio vandens vertė. Bendras žemės gelmių išteklių sąlyginės vertės padidėjimas per 2008 m. – 220,2 mln. Lt, arba 0,4 proc. Per 2008 metus nežymiai kito detalieji ir parengtiniai išžvalgytų žemės gelmių išteklių apimtys natūriniais (tūrio, svorio) vienetais. Pažymėtina, kad duomenys apie smėlio ir žvyro išteklių apimtis 2008 metų Ataskaitoje pateikiami išskiriant atskirai žvyrą ir smėlį – kitaip nei 2007 metų Ataskaitoje. Taip pat 2008 metų Ataskaitoje smėlio ir molio ištekliai pateikti pagal šių iškasenų rūšis.

Vertinant tik detalieji išžvalgytų žemės gelmių išteklių apimtis natūrine išraiška (tonomis, kub. metrais), per 2008 metus ištekliai padidėjo: molio – 35,4 proc., o smėlio – 11,7 proc. Panašiai tiek didėjo ir sąlyginė šių žemės gelmių išteklių vertė. Naftos apimtys natūrine išraiška sumažėjo 4,2 proc., sąlyginė vertė sumažėjo 648 mln. Lt, arba 20,9 proc. Tai lėmė sąlyginės vieneto kainos pasikeitimas ir 0,1 mln. tonų sumažėjus detalieji išžvalgytos naftos kiekiui. Kitų žemės gelmių išteklių vertės pasikeitimai sudarė apie 1 proc.

1.4. Kitas nefinansinis turtas

Statistikos departamento pateiktos Ataskaitos duomenimis, kitas nefinansinis turtas – tai ilgalaikis materialusis turtas, išskyrus žemę ir žemės gelmių išteklius, nematerialusis turtas ir trumpalaikis turtas bei atsargos. Per 2008 metus šis turtas padidėjo 2 820,5 mln. Lt, arba 12,6 proc., ir 2008 m. pabaigoje sudarė 25 268,1 mln. Lt, arba 11,5 proc., viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto (2 pav.). Didžiąją šio turto dalį (88,4 proc.) sudaro ilgalaikis materialusis turtas (3 pav.).

2 pav. Valstybei nuosavybės teise priklausančio kito nefinansinio turto pokytis 2007–2008 m. (mln. Lt)

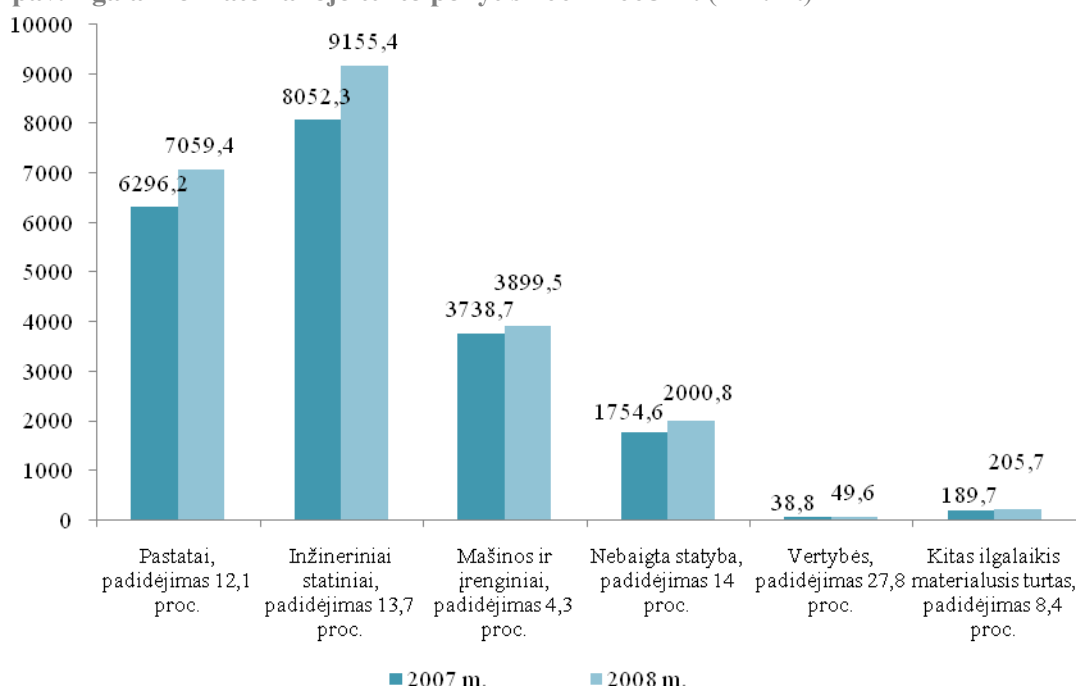

Šaltinis – Statistikos departamentas

Pažymėtina, kad ilgalaikio materialiojo turto sudėtyje nurodyta tik dalis vertybių, įvertintų ir apskaitomų institucijų finansinėje atskaitomybėje, jų vertė per metus padidėjo 27,8 proc. ir siekė 49,6 mln. Lt. Kita vertybių dalis, pateikta tik natūrine išraiška (vienetais), dalis nurodyta Ataskaitos lentelėje „Muziejinės vertybės“. Šių vertybių per 2008 m. padidėjo 3,5 proc.

2008 m. pabaigoje valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos ir įmonės patikėjimo teise valdė, naudojo ir disponavo didžiausia ilgalaikio materialiojo, nematerialiojo ir trumpalaikio materialiojo (atsargų) turto dalimi – 23 307,7 mln. Lt, arba 92,2 proc., viso šio turto (atitinkamai 2007 m. šis turtas sudarė 20 381,1 mln. Lt, arba 90,8 proc.), privatizuotinas turtas, valdomas VĮ Valstybės turto fondo, sudarė 120,3 mln. Lt (0,5 proc.), savivaldybių patikėjimo teise valdomas turtas atitinkamai 1 840,1 mln. Lt (7,3 proc.). Valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų ir įmonių patikėjimo teise valdomo šio turto dalis per 2008 m. padidėjo 2 926,6 mln. Lt, arba 14,3 proc., o privatizuotino, valdomo VĮ Valstybės turto fondo, ir savivaldybių patikėjimo teise valdomo turto sumažėjo 106,1 mln. Lt, arba 5,1 proc.

3 pav. Ilgalaikio materialiojo turto pokytis 2007–2008 m. (mln. Lt)

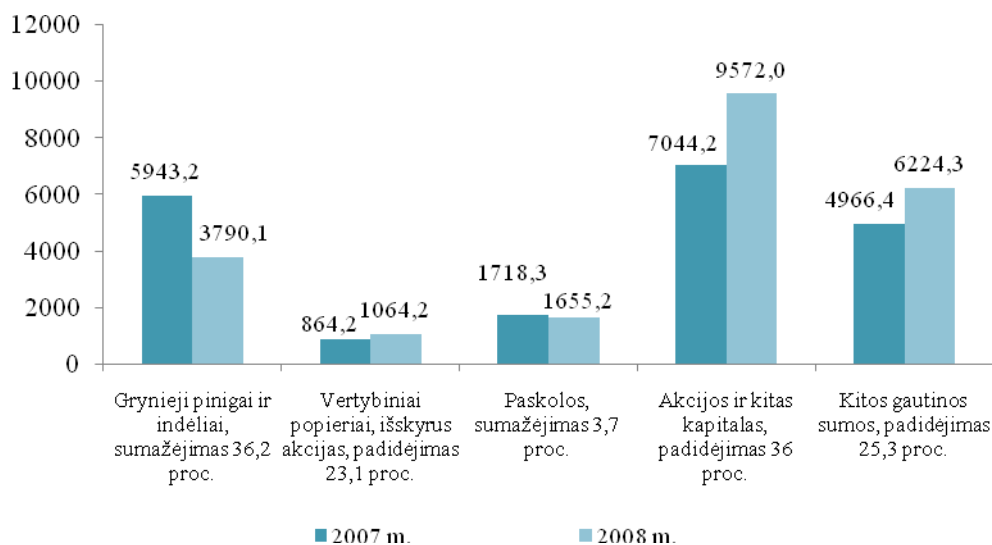

Šaltinis – Statistikos departamentas

1.5. Finansinis turtas

Finansinis turtas, remiantis pateikta Ataskaita, sudaro 10,1 proc. viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto. Per 2008 metus visas valstybei nuosavybės teise priklausantis finansinis turtas išaugo 1 769,5 mln. Lt, arba 8,6 proc. (2007 m. jis sudarė 20 536,3 mln. Lt, 2008 m. – 22 305,8 mln. Lt).

4 pav. Finansinio turto pokytis 2007–2008 m. (mln. Lt)

Šaltinis – Statistikos departamentas

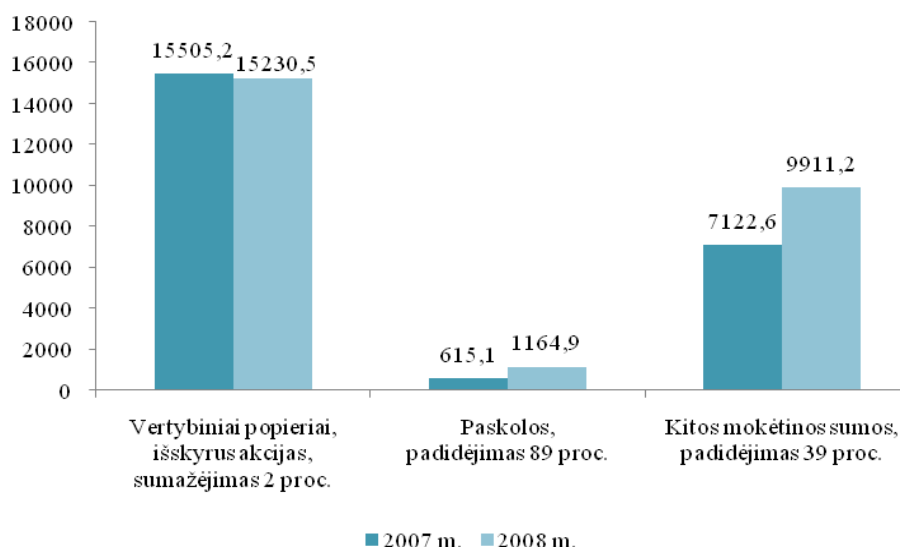
1.6. Finansiniai įsipareigojimai

Statistikos departamentas Ataskaitoje valstybės įsipareigojimus teikia pagal įsipareigojimų rūšis ataskaitinių ir praėjusių ataskaitinių metų pabaigoje. Šie Ataskaitos duomenys vartotojams sudaro galimybę nustatyti grynojo turto (turtas minus įsipareigojimai) apimtį.

Ataskaitoje duomenys apie finansinius įsipareigojimus pateikiami pagal valstybės įmonių ir valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų parengtas statistines ataskaitas ir Finansų ministerijos pateiktas ataskaitas apie kitus valstybės finansinius įsipareigojimus (Finansų ministerijos administruojami valstybės skoliniai įsipareigojimai, kiti pinigų fondų įsipareigojimai, mokėtinos sumos, susijusios su Europos Sąjunga, įsipareigojimai už tarptautinių institucijų akcijas ir kitą kapitalą ir kt.).

Per 2008 m. valstybės finansiniai įsipareigojimai išaugo 3 063,7 mln. Lt, arba 13,2 proc., ir sudarė 26 306,6 mln. Lt (5 pav.).

5 pav. Finansinių įsipareigojimų pokytis 2007–2008 m. (mln. Lt)

Šaltinis – Statistikos departamentas

1.7. Kiti valstybės finansiniai įsipareigojimai

Be tiesioginių valstybės finansinių įsipareigojimų, valstybė turi kitų įsipareigojimų (įsiskolinimų). Dalis tokių įsipareigojimų pateikta Ataskaitos dalyje „Kiti valstybės finansiniai įsipareigojimai“ – tai valstybės įsipareigojimai, kurie 2008 m. sumažėjo 396,8 mln. Lt, arba 46,8 proc., ir metų pabaigoje sudarė 450,3 mln. Lt:

- 392,6 mln. Lt už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą;
- 32,8 mln. Lt įsipareigojimai rinkos palūkanų daliai padengti dėl lengvatinių paskolų gyvenamiesiems namams, butams statyti arba pirkti;
- 24,9 mln. Lt santaupoms atkurti pagal Gyventojų santaupų atkūrimo įstatymą.

Iš viso valstybės įsipareigojimai (įvertinus kitų valstybės finansinių įsipareigojimų sumažėjimą) per 2008 m. padidėjo 2 667 mln. Lt.

Tačiau pažymėtina, kad Ataskaitoje iki šiol kartu su kitais valstybės įsipareigojimais nenurodomi neapibrėžtieji valstybės įsipareigojimai ir atidėjimai: suteiktų valstybės vardu garantijų ir garantijų institucijų valstybės vardu prisiimti įsipareigojimai, atidėjimai padidintos rizikos paskoloms, suteiktoms su valstybės garantija bei iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir kt. Pagal galiojančius teisės aktus valstybės įstaigos / institucijos neapibrėžtųjų įsipareigojimų apskaitoje neregistruoja.

2. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos atitiktis teisės aktų reikalavimams, ataskaitos duomenų tikrumas ir teisingumas

Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta ir pateikta Valstybės kontrolei pagal Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo, Vyriausybės nutarimų, Statistikos departamento generalinio direktoriaus įsakymų, kitų teisės aktų Ataskaitos sudarymui reikalavimus. Ataskaitos duomenys tikri ir teisingi tiek, kiek reikalaujama galiojančiuose teisės aktuose. Tačiau Ataskaita neparodo tikros ir teisingos valstybei nuosavybės teise priklausančio turto būklės, nes pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus viešojo sektoriaus subjektai apskaitoje registruoja ir finansinėse ataskaitose parodo ne visą turtą ir įsipareigojimus, nevertina turto nuvertėjimo, įsipareigojimų neklasifikuoja į ilgalaikius ir trumpalaikius.

Pagal Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą⁵ viso valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitą rengia Statistikos departamentas Vyriausybės nustatyta tvarka. Statistikos departamentas kiekvienais metais iki rugpjūčio 1 d. ataskaitos projektą pateikia Valstybės kontrolei. Valstybės kontrolės pareiga – iki spalio 1 d. Statistikos departamentui pateikti preliminarias išvadas dėl šio projekto. Statistikos departamentas, įvertinęs Valstybės kontrolės pateiktas preliminarias išvadas, Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitą iki lapkričio 1 d. teikia Vyriausybei ir Valstybės kontrolei. Vyriausybė, vadovaudamasi minėto įstatymo nuostatomis, šią Ataskaitą, o Valstybės kontrolė – Išvadą dėl jos iki gruodžio 1 d. privalo pateikti Seimui.

Statistikos departamentas Ataskaitos aiškinamajame rašte nurodė Ataskaitos sudarymo tvarką ir teisės aktus, kuriais vadovaujantis ji buvo sudaryta. Statistikos departamentas, rengdamas Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitą, susumavo turto ir įsipareigojimų vertę pagal valstybės ir savivaldybių įstaigų ir institucijų bei įmonių pateiktų statistinių ataskaitų ir kitų dokumentų duomenis.

⁵ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 1998-05-12 Nr. VIII-729 (2002-05-23 įstatymo Nr. IX-900 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), 15 str. 2 d.

Valstybės kontrolė, įvertinusi Statistikos departamento pateiktą Ataskaitos projektą, nustatė neatitikimus, kurie Ataskaitoje ištaisyti.

Pavyzdžiai

1. Ataskaitos dalis „Valstybinės žemės fondas“ (10 lentelė) papildyta duomenimis apie valstybei nuosavybės teise priklausančią žemę ne Lietuvos Respublikos teritorijoje.

2. Ataskaitos dalyje „Detaliai ir parengtiniai išžvalgyti žemės gelmių ištekliai“ (13 lentelė) patikslinti duomenys apie detaliai išžvalgytą žemės gelmių išteklių kiekį bei sąlyginę vertę (patikslinus duomenis sąlyginė detaliai išžvalgytų žemės gelmių išteklių vertė padidėjo 430 mln. Lt).

3. Ataskaitos dalyje „Finansinis turtas“ (7 lentelė) patikslinti duomenys apie Lietuvos Respublikos ginklų fondo neapskaitytas iki Ataskaitos sudarymo 21 535,2 tūkst. Lt vertės valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas.

Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta ir pateikta Valstybės kontrolei pagal Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo, Vyriausybės nutarimų, Statistikos departamento generalinio direktoriaus įsakymų, kitų teisės aktų reikalavimus Ataskaitos sudarymui. Ataskaitos duomenys tikri ir teisingi tiek, kiek reikalaujama galiojančiuose teisės aktuose.

Per 2008 metus valstybei nuosavybės teise priklausančio turto apskaitos būklė iš esmės nepasikeitė. Ataskaita neparodo tikros ir teisingos turto būklės, nes pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus viešojo sektoriaus subjektai apskaitoje registruoja ir finansinėse ataskaitose parodo ne visą turtą ir įsipareigojimus, nevertina turto nuvertėjimo, įsipareigojimų neklasifikuoja į ilgalaikius ir trumpalaikius.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos Seimas 2009-05-12 nutarime Nr. XI-258 „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaitos“ nutarė netaikyti Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaitai ir vėlesnių metų ataskaitoms Seimo pritarimo procedūros tol, kol bus baigta valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų buhalterinės apskaitos ir atskaitomybės sistemos pertvarka ir apsispręsta dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitos rengimo, kai bus pradėti rengti valstybės konsoliduotųjų ir nacionalinių ataskaitų rinkiniai.

Pastebėjimas

2008 m. Ataskaitoje pažymima, kad 2007 metų duomenys yra patikslinti.

Įvertinus didžiausius duomenų pokyčius nustatyta, kad 2008 metų Ataskaitoje valstybinio žemės fondo vertė yra 10 811,6 mln. Lt, arba 10,8 proc. didesnė nei nurodyta 2007 metų Turto ataskaitoje. Nustatyta, kad valstybinio žemės fondo vertė pakito, VĮ Registrų centrai nuo 2008 m. pradėjus taikyti kitą miško žemės su medynais įvertinimo metodiką (miškų ūkio paskirties žemės vidutinė rinkos vertė apskaičiuojama sudėjus atskirai apskaičiuotas žemės ir medynų vertes). Pagal šią tvarką buvo perskaičiuoti ir 2007 metų duomenys.

2008 metų Ataskaitoje nurodyti duomenys apie 2007 metų finansinį turtą (padidėjo 760 mln. Lt, arba 3,8 proc.) ir įsipareigojimus (padidėjo 784 mln. Lt, arba 3,5 proc.) buvo tikslinami dėl pasikeitusių su Europos Sąjunga susijusių gautinų (mokėtinų) sumų.

Valstybės kontrolės nuomone, ankstesnių laikotarpių duomenų patikslinimai turėtų būti atskleidžiami Ataskaitos aiškinamajame rašte.

II. TURTO APSKAITA

1. Žemės apskaita

Apskričių viršininkų administracijos skirtingai tvarko žemės valstybinę apskaitą ir nustato žemės vertę. Nenustatyti bendri neregistruotos žemės valstybinės apskaitos principai. Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos vykdoma žemės valstybinės apskaitos darbų kontrolė neužtikrina duomenų teisingumo.

Ataskaitoje duomenys apie neperduotą naudotis ir neišnuomotą valstybinę žemę neįtraukti į laisvos valstybinės žemės fondą.

1. Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto didžiąją dalį 2008 m. pabaigoje sudarė valstybinės žemės fondas – daugiau nei 114,3 mlrd. Lt, arba 51,9 proc., viso valstybei priklausančio turto. Remiantis Žemės įstatymu⁶, apskričių viršininkai yra apskrities teritorijoje esančios valstybinės žemės patikėtiniai, išskyrus žemę, kuri patikėjimo teise teisės aktų nustatyta tvarka ir pagrindais yra perduota kitiems subjektams. Pagal Žemės valstybinės apskaitos taisyklių⁷ 3 punktą, apskričių žemėtvarkos skyriai kadastro tvarkytojui pateikia duomenis apie Nekilnojamojo turto registre neįregistruotą žemę pagal kiekvieną žemės fondo apskaitos suvestinių duomenų lentelės eilutę. Todėl žemės fondo valstybinės apskaitos duomenų apie neįregistruotą žemę teisingumas tiesiogiai priklauso nuo to, ar valstybinės žemės apskaitai visose administracijose taikomi vienodi apskaitos principai. Rengiant Ataskaitą naudojami Nekilnojamojo turto registro, bet ne valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų bei valstybės įmonių apskaitoje esantys duomenys apie žemę, nes tik nedidelė valstybinės žemės dalis yra įtraukta į valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų ir valstybės įmonių apskaitos registrus, todėl negalima tiksliai apskaičiuoti (kiekine ir pinigine išraiška) visų valstybinės žemės fondo duomenų.

Kaip nurodyta žemės ūkio ministro patvirtintuose Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos nuostatuose⁸, tarnyba metodiškai vadovauja masinio žemės vertinimo ir nekilnojamojo turto apskaitos darbams ir juos kontroliuoja. Nacionalinė žemės tarnyba nėra nustačiusi žemės valstybinės apskaitos (iš jų ir neregistruotos valstybinės žemės, laisvo valstybinės žemės fondo) ir jos kontrolės taisyklių, pagal kurias apskričių viršininkų administracijose žemės valstybinė apskaita būtų tvarkoma laikantis vienodų principų.

⁶ Lietuvos Respublikos žemės įstatymas, 1994-04-26 Nr. I-446 (2004-01-27 įstatymo Nr. IX-1983 redakcija su vėlesniais papildymais ir pakeitimais), 7 str. 1 d.

⁷ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002-08-07 įsakymas Nr. 302 „Dėl Žemės valstybinės apskaitos taisyklių patvirtinimo“ (2004-12-03 įsakymo Nr. 3D-638 redakcija su vėlesniais papildymais ir pakeitimais).

⁸ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001-06-14 įsakymu Nr. 194 (2008-12-29 įsakymo Nr. 3D-717 redakcija) patvirtintų Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos nuostatų 7.1.10 p. ir 7.2.1 p.

Pažanga

Atsižvelgdama į audito metu pateiktus pasiūlymus Nacionalinė žemės tarnyba informavo, kad nedelsiant parengs Žemės valstybinės apskaitos taisyklių pakeitimo projektą. Šiame teisės akto projekte bus numatyta žemės apskaitos duomenų kontrolės atlikimo tvarka.

Valstybinių auditų metu nustatyta, kad apskričių viršininkų administracijų žemėtvarkos skyriai skirtingai tvarkė žemės valstybinę apskaitą, todėl duomenys apie valstybinės žemės fondą (iš jų ir laisvos valstybinės žemės fondo, neregistruotos ir laikinai perduotos naudotis valstybinės žemės) nerodo tikros būklės.

Auditų metu nebuvo galima nustatyti, kiek žemės sklypų Vilniaus, Alytaus, Klaipėdos, Telšių, Tauragės administracijose iš viso suformuota ir neužregistruota apskaitoje. Dėl neapskaitytos žemės auditoriai negalėjo patvirtinti ilgalaikio materialiojo turto likučių metų pabaigoje: 254 807,7 tūkst. Lt – Vilniaus administracijoje, nes apskaitoje nebuvo užregistruoti žemės sklypai (išskyrus 1 žemės sklypą, esantį po patikėjimo teise valdomais pastatais); 54 559,7 tūkst. Lt – Tauragės administracijoje, nes apskaitos registruose nebuvo užregistruotų žemės sklypų, kurie perduoti kitiems subjektams pagal nuomos sutartis, ir žemės sklypų, kurie nėra išnuomoti ar kitaip perduoti tretiesiems asmenims; 243 181,96 tūkst. Lt – Utenos administracijoje, nes patikėjimo teise valdomas ar pagal nuomos arba panaudos sutartis perduotas 5 961 žemės sklypas apskaitoje nurodytas vienu įrašu.

Pažanga

2008 m. apskričių viršininkų administracijos, atsižvelgusios į ankstesnių auditų metu teiktas rekomendacijas, į apskaitos registrus įtraukė žemės sklypus: Alytaus – už 162 650,5 tūkst. Lt, Kauno – už 633 131 tūkst. Lt, Klaipėdos – už 479 733,5 tūkst. Lt, Telšių – už 70 228 tūkst. Lt, Utenos – už 243 522,3 tūkst. Lt, Tauragės – už 11 672,3 tūkst. Lt, Panevėžio – už 153 766,4 tūkst. Lt.

Pastebėjimas

Pažymėtina, kad 2008 m. Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Telšių, Utenos, Tauragės ir Panevėžio apskričių viršininkų administracijos apskaitos registruose apskaitė dalį žemės sklypų, tačiau Vilniaus apskrities viršininko administracija per 2008 metus apskaitos registruose neapskaitė nė vieno žemės sklypo.

Biudžetinių įstaigų buhalterinės apskaitos taisyklėse⁹ nenurodyta, kokia verte žemės sklypai turi būti registruojami apskaitoje. Audito metu nustatyta, kad apskričių viršininkų administracijose žemės sklypų vertė nustatoma skirtingai: pagal Vyriausybės nutarimu patvirtintą Žemės įvertinimo metodiką¹⁰ apskaičiuota neindeksuota žemės verte (Kauno, Klaipėdos, Telšių, Panevėžio administracijos), indeksuota verte (Vilniaus administracija), dalį žemės sklypų – indeksuota, dalį –

⁹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2001-03-16 įsakymu Nr. 70 (2005-12-30 įsakymo Nr. 1K-405 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) patvirtintos Biudžetinių įstaigų buhalterinės apskaitos taisyklės, 15 p. ir 21.1.1 p.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-02-24 nutarimas Nr. 205 „Dėl žemės įvertinimo tvarkos“ (2002-10-21 nutarimo Nr. 1671 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

neindeksuota verte (Alytaus, Tauragės administracijos), dalį žemės sklypų – indeksuota, dalį – vidutine rinkos verte pagal Nekilnojamojo turto registro duomenis (Utenos administracija).

2. Remiantis Užsienio reikalų ministerijos pateikta informacija apie užsienyje esantį turta, Lietuvos Respublikai nuosavybės teise priklauso 1,8394 ha žemės trylikoje užsienio valstybių. Ministerijos buhalterinės apskaitos registruose įsigijimo verte apskaityta trijose valstybėse esanti 0,565 ha ploto 8 776,2 tūkst. Lt vertės žemė, 1,1189 ha žemė apskaityta kartu su pastatais ir neapskaityta Vokietijoje esanti 0,1550 ha žemė. Remiantis Užsienio reikalų ministerijos pateiktais duomenimis apie užsienyje esantį valstybei (Užsienio reikalų ministerijai ar diplomatinei atstovybei) nuosavybės teise priklausančią turta, nustatyta, kad žemė aštuoniais atvejais yra įsigyta iki 2000 metų, todėl tikėtina, kad turto įsigijimo dokumentuose nurodyta žemės (atskirai ir kartu su pastatais) vertė skiriasi nuo tikrosios žemės vertės.

Pavyzdys

Pagal 1936 m. pasirašytus turto įsigijimo dokumentus, Jungtinėse Amerikos Valstijose esančių 2386 kv. m. ploto pastatų ir 0,1583 ha ploto žemės vertė iš viso yra 197 tūkst. Lt.

Iš pateiktos informacijos matyti, kad užsienio valstybėse esantis ir valstybei nuosavybės teise priklausančias ilgalaikis nekilnojamas turtas (taip pat ir žemė) apskaitomas skirtingai. Šiuo metu galiojantys teisės aktai nereglamentuoja, kaip turi būti apskaitoma užsienyje esanti Lietuvos Respublikai nuosavybės teise priklausanči žemė.

Kadangi nuo 2010 m. sausio 1 d. pradėjus taikyti Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartus žemės sklypai bus apskaitomi tikrąja verte, ir siekiant, kad valstybės turto ataskaitoje būtų pateikti teisingi duomenys apie valstybei nuosavybės teise priklausančią turta, būtina iki minėto laikotarpio nustatyti užsienyje esančios ir valstybei nuosavybės teise priklausančios žemės (ir valstybei nuosavybės teise priklausančio ilgalaikio nekilnojamojo turto) tikrąją vertę.

3. Pagal Žemės įstatymo 3 straipsnio 3 dalį, neperduota naudotis ir neišnuomota valstybinė žemė priskiriama laisvos valstybinės žemės fondui. Ataskaitoje duomenys apie laisvos valstybinės žemės fondą pateikiami vadovaujantis Žemės valstybinės apskaitos taisyklėmis, pagal kurias nesuteikta naudotis ir neišnuomota žemės ūkio paskirties žemė neištraukiama į laisvos valstybinės žemės fondą (4,4 tūkst. ha), bet nurodoma atskiroje eilutėje (384,5 tūkst. ha).

Valstybės kontrolės nuomone, laisvos valstybinės žemės fondas turi būti administruojamas ir tvarkomas, duomenys apie laisvos valstybinės žemės fondą Ataskaitoje pateikiami remiantis Lietuvos Respublikos žemės įstatymu.

Pavyzdžiai

Šilutės rajono žemėtvarkos skyrius laisvos valstybinės žemės fondą apskaičiuoja pagal laisvos valstybinės žemės planus, o Skuodo rajono žemėtvarkos skyrius nenurodo laisvos valstybinės žemės fondo dėl skirtingai įstatymuose (Žemės ir Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turta atkūrimo) aiškinamos laisvos valstybinės žemės fondo sąvokos.

2. Žemės gelmių išteklių apskaita

Žemės gelmių išteklių sąlyginės vertės apskaičiavimas, kiekio ir likučio laikotarpio pabaigoje nustatymas iki šiol nėra reglamentuotas. Apskaičiuojama tik dalies išteklių – detaliam išžvalgytų – sąlyginė žemės gelmių išteklių vertė. Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos informavo, kad jau parengtas ir perduotas Aplinkos ministerijai žemės gelmių išteklių vertės nustatymo metodikos projektas.

Pagal Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymą¹¹ žemės gelmės sausumoje ir vidaus vandenyse yra išimtinė valstybės nuosavybė. Šis įstatymas nustato vykdomosios valdžios institucijų, valstybės ir savivaldybių įstaigų, juridinių ir fizinių asmenų bei šių asmenų grupių, veikiančių pagal jungtinės veiklos sutartis, teises ir pareigas naudojant ir saugant Lietuvos Respublikos sausumos, vidaus vandens, kontinentinio šelfo ir ekonominės zonos Baltijos jūroje žemės gelmes.

Žemės gelmių išteklių sąlyginės vertės apskaičiavimas, kiekio ir likučio laikotarpio pabaigoje nustatymas iki šiol nėra reglamentuotas. Apskaičiuojama tik dalies išteklių – detaliam išžvalgytų – sąlyginė žemės gelmių išteklių vertė. Nesant patvirtintos metodikos žemės gelmių išteklių vertei nustatyti, ši vertė šiuo metu apskaičiuojama mokesčio už valstybinius gamtos išteklius skaičiavimo principu. Laikoma, kad įstatyme¹² nustatytas mokesčio tarifas sudaro vidutiniškai 5 proc. vieneto (gamtos išteklių kub. metrai, tonos) vertės. Šis dydis (vidutiniškai 5 proc. vieneto vertės) nustatytas ankstesniais laikotarpiais bendro (priimtino) susitarimo principu.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal priimtą Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo pakeitimo įstatymą¹³ (įsigalioja nuo 2010 m. sausio 1 d.) beveik visi mokesčių tarifai už valstybinius gamtos išteklius padidėja apie du kartus. Todėl, taikant šiuo metu naudojamą sąlyginės vertės nustatymo būdą, du kartus padidės ir sąlyginė bendra gamtos išteklių vertė.

Pažymėtina, kad audito metu buvo nustatyti duomenų apie žemės gelmių išteklių likučius (jų kiekį) ir sąlyginės vertės neatitikimai, kurie buvo patikslinti.

Pasiekta pažanga

Lietuvos geologijos tarnyba, atsižvelgdama į audito metu pateiktus Valstybės kontrolės siūlymus, spalio mėnesį raštu informavo Valstybės kontrolę, kad:

- 1) vykdant Vyriausybės kanclerio pavedimą, parengtas žemės gelmių išteklių vertės nustatymo metodikos projektas, kuris pateiktas Aplinkos ministerijai;
- 2) atsižvelgdama į audito pastabas Lietuvos geologijos tarnyba 2009 m. spalio mėn.

¹¹ Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas, 1995-07-05 Nr. I-1034 (2001-04-10 įstatymo Nr. IX-243 redakcija, su pakeitimais ir papildymais).

¹² Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas, 1991-03-21 Nr. I-1163 (su pakeitimais ir papildymais).

¹³ Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo 4, 6, 7 straipsnių ir 1, 2 priedų pakeitimo bei 4 priedo pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 2009-07-23 Nr. XI-400.

patikslino žemės gelmių išteklių kiekio ir sąlyginės vertės duomenis ir pateikė juos Statistikos departamentui (patikslinus duomenis sąlyginė detaliai išžvalgytų žemės gelmių išteklių vertė padidėjo apie 430 mln. Lt);

3) siekiant ateityje išvengti klaidų teikiamose ataskaitose, numatyta iki 2009 m. pabaigos parengti žemės gelmių išteklių likučių apskaičiavimo tvarką.

Pastebėjimas

Nuo 2010 m. sausio 1 d. pradėjus taikyti Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartus, viešojo sektoriaus subjektas, įgyvendinantis valstybės politiką žemės gelmių naudojimo srityje, pagal 16-ąjį standartą „Biologinis turtas ir mineraliniai ištekliai“ išžvalgytus valstybės mineralinius išteklius apskaitoje privalės registruoti nebalansinėse sąskaitose natūrine išraiška ir, jei mineralinių išteklių vertė galės būti įvertinta, nebalansinėse sąskaitose turės būti registruojama ir jų vertė.

Mineralinių išteklių vertė nustatoma remiantis viešojo sektoriaus subjekto, įgyvendinančio valstybės politiką žemės gelmių naudojimo srityje, nustatytomis taisyklėmis. Viešojo sektoriaus subjektas, įgyvendinantis valstybės politiką žemės gelmių naudojimo srityje, aiškinamajame rašte privalės nurodyti nebalansinėse sąskaitose užregistruotų išžvalgytų mineralinių išteklių kiekį ir vertę bei pagrindinius principus ir prielaidas, taikytas vertei nustatyti.

3. Ilgalaikio materialiojo turto (be valstybinės žemės ir žemės gelmių išteklių) apskaita

Atlikus valstybės institucijų / įstaigų 2008 m. valstybinius finansinius (teisėtumo) auditus, nustatyta atveju, kai buvo netinkamai tvarkoma turto apskaita: turtas apskaitoje neregistruojamas, registruojamas ne laiku, neteisingai skaičiuojamas nusidėvėjimas, amortizacija, neatliekama turto inventorizacija ir kt.

Atlikus valstybės institucijų / įstaigų 2008 m. valstybinius finansinius (teisėtumo) auditus, nustatyta patikėjimo teise valdomo valstybės turto apskaitos problemų ir klaidų.

Nustatyta atveju, kai buvo neatliekama turto inventorizacija, turtas apskaitoje neregistruojamas, registruojamas ne laiku ir kt.:

1. Netinkama ilgalaikio materialiojo turto apskaita

1. Mykolo Romerio universiteto Teismo medicinos institutas netinkamai tvarkė turto apskaitą, todėl balanse nurodė neteisingus 21 336,9 tūkst. Lt ilgalaikio materialiojo, 41,5 tūkst. Lt nematerialiojo ir 7,5 tūkst. Lt trumpalaikio turto likučius.

2. Telšių apskrities viršininke administracija pastato rekonstravimo 973,0 tūkst. Lt išlaidomis nepadidino pastato įsigijimo vertės.

3. Kauno apskrities vyriausiasis policijos komisariatas netinkamai apskaitė ilgalaikį materialųjį turtą, todėl ataskaitose apie valdomą turtą nurodė neteisingą (367 tūkst. Lt vertės) pastatų ir kitų statinių likutį.

4. Savivaldybių patikėjimo teise valdomas valstybės turtas. Patikėjimo teise valdomo valstybės turto apskaitos registruose nebuvo užregistruotas iš viso 3 522,9 tūkst. Lt vertės ilgalaikis turtas: 621,0 tūkst. Lt – Kauno miesto, 747,3 tūkst. Lt – Kauno rajono, 144,0 tūkst. Lt – Kazlų Rūdos, 329,9 tūkst. Lt – Kelmės rajono, 1 167,4 tūkst. Lt – Kėdainių rajono, 185,6 tūkst. Lt – Marijampolės, 125 tūkst. Lt – Vilniaus miesto, 202,7 tūkst. Lt – Klaipėdos miesto savivaldybių administracijose.

5. Lietuvos simfoninis orkestras neatliko viso 23 877,1 tūkst. Lt vertės turto inventorizacijos,

apskaitos registrų duomenys skiriasi nuo finansinių ataskaitų duomenų.

6. Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos pavaldžios įstaigos dalį pastatų ir statinių apskaitė nuline verte (Kuršių nerijos, Rambyno, Žemaitijos regioninių parkų direkcijos); Rambyno regioninio parko direkcija apskaitoje neužregistravo ilgalaikio materialiojo turto už 343,5 tūkst. Lt, o Ventos regioninio parko direkcija – už 447 tūkst. Lt.

Auditų metu nustatyta atvejų, kai institucijos / įstaigos neteisingai ar netinkamai (nesivadovaudamos nustatytais normatyvais) skaičiavo ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimą ar nematerialiojo turto amortizaciją:

2. Neteisingas ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimo ir nematerialiojo turto amortizacijos skaičiavimas

1. Nesivadovaudami ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimo skaičiavimo normatyvais neteisingai apskaičiavo ir apskaitė nusidėvėjimą:

1.1. Lietuvos rusų dramos teatras (1 123,2 tūkst. Lt vertės turto);

1.2. Kūno kultūros ir sporto departamento Lietuvos olimpinis centras (48,6 tūkst. Lt vertės ilgalaikio nematerialiojo turto);

1.3. Lietuvos simfoninis orkestras (3 876,6 tūkst. Lt vertės turto).

2. Netinkamai (neteisingai) skaičiavo ir apskaitė nusidėvėjimą:

2.1. Mykolo Romerio universiteto Teismo medicinos institutas netinkamai skaičiavo 252,3 tūkst. Lt vertės ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimą ir 11,5 tūkst. Lt vertės nematerialiojo turto amortizaciją;

2.2. Klaipėdos universitetas dėl neteisingos ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto apskaitos ilgalaikio materialiojo turto apskaitė 39,1 tūkst. Lt daugiau, o jo nusidėvėjimo – 380,1 tūkst. Lt daugiau;

2.3. Vilniaus universitetas dėl netinkamos ilgalaikio materialiojo turto, jo rekonstrukcijos išlaidų ir nusidėvėjimo apskaitos neteisingai apskaitė nusidėvėjimo likutį (nurodė didesnę) – 367,8 tūkst. Lt.

Auditų metu nustatyta atvejų, kai institucijos / įstaigos neteisingai apskaitė ilgalaikio materialiojo turto vertę, atlikus ilgalaikio materialiojo turto remontą ar rekonstrukciją:

3. Neteisingas (nepagrįstas) turto remonto ar rekonstrukcijos darbų vertės nustatymas

1. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nepagrįstai apskaitė patikėjimo teise nevaldomo 64,1 tūkst. Lt vertės turto remonto darbus (Vilniaus miesto savivaldybės administracijai priklausančių automobilių stovėjimo vietų įrengimas).

Pažanga: Ministerija 2009 m. turto perdavimo ir priėmimo aktu Vilniaus miesto savivaldybei perdavė automobilių stovėjimo vietų įrengimo darbus ir techninę dokumentaciją.

2. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba pastatų projektavimo ir rekonstrukcijos 2 439 tūkst. Lt darbų neįtraukė į pastatų vertę, todėl nurodyti mažesni ilgalaikio materialiojo turto ir didesni nebaigtos statybos ir kito ilgalaikio turto kūrimo likučiai.

Pažanga: atsižvelgiant į auditorių pastebėjimus, Tarnyba 2009 m. pastatų projektavimo ir rekonstrukcijos darbus apskaitė sąskaitoje „Pastatai“, t. y. įtraukė į pastatų vertę.

3. Lietuvos darbo birža į pastatų vertę neįskaitė statinio projekto vykdymo ir techninės priežiūros 487,0 tūkst. Lt išlaidų, todėl sumažintas ilgalaikio materialiojo turto likutis.

4. Lietuvos darbo birža Ignalinos, Vilkaviškio, Lazdijų, Švenčionių teritorinėms darbo biržoms perdavė pastatus, į kurių vertę neįtraukė statinio projekto vykdymo ir statybos techninės priežiūros 318,4 tūkst. Lt išlaidų, todėl sumažino ilgalaikio materialiojo turto vertę.

5. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba 2 127,7 tūkst. Lt vertės nebaigtos patalpų rekonstrukcijos statybos darbų išlaidas įtraukė į pastatų vertę. Šia suma turėjo būti padidinti nebaigtos statybos ir kito ilgalaikio turto kūrimo likučiai.

6. Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras ilgalaikio materialiojo

turto vertės nepadidino jo kapitalinio remonto 49,7 tūkst. Lt darbų verte.

7. Jurbarko rajono apylinkės teismas į apskaitą neįtraukė naujai sukurto 24,7 tūkst. Lt vertės ilgalaikio materialiojo turto.

8. Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldi įstaiga – Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija renovuoto pastato vertės nepadidino 45 tūkst. Lt.

4. Kultūros vertybių apskaita

Ataskaitos 14 lentelėje pateikiama informacija apie muziejines vertybes kiekiene išraiška. Aiškinamajame rašte nėra išskirta informacija apie kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus. Teisės aktai nenurodo, kaip valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitoje turi būti pateikiama informacija apie visas valstybei priklausančias kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus.

Kaip nurodyta Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3 str. 2 d. 2 punkte, valstybės ilgalaikiam materialiajam turtui priskiriama „valstybinės reikšmės kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės ir paminklai“. Vyriausybė nutarimu¹⁴ įpareigojo Kultūros ministeriją Statistikos departamentui teikti informaciją apie muziejuose sukauptas valstybei nuosavybės teise priklausančias vertybes pagal muziejų klasifikaciją. Statistikos departamento generalinio direktoriaus 2009-01-30 įsakymu Nr. DĮ-36 patvirtintoje formoje (VT-01) „Vertybės“ (formos eil. 1800) skirstomos į muziejines vertybes, antikvarinius ir kitus meno kūrinius, kitas vertybes. Teisės aktai nenurodo, kaip valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitoje turi būti pateikiama informacija apie visas valstybei priklausančias kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus.

Ataskaitos 14 lentelėje pateikiama informacija tik apie muziejines vertybes kiekiene išraiška. Aiškinamajame rašte neišskirta informacija apie kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus. Ataskaitoje nepateikiama informacija apie valstybės turimas kilnojamąsias ir nekilnojamąsias kultūros vertybes ir paminklus, nes duomenys apie ne muziejuose esančias kultūros vertybes yra pateikiami kartu su kitu ilgalaikiu turtu. Manome, kad Ataskaitoje turi būti atskleisti duomenys apie valstybės nekilnojamąsias (pastatus, statinius, paminklus ir kt.) ir kilnojamąsias (antikvarinius, kitus meno kūrinius ir kt.) kultūros vertybes.

Pastebėjimas

Nuo 2010 m. sausio 1 d. pradėjus taikyti Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartus, kilnojamųjų ir nekilnojamųjų bei kitų valstybei nuosavybės teise priklausančių kultūros vertybių vertė po pirminio pripažinimo finansinėse ataskaitose turės būti rodoma tikrąja verte. Viešojo sektoriaus subjektas aiškinamajame rašte taip pat privalės pateikti: vertybių likutinę vertę paskutinę atskaitinio laikotarpio dieną ir nurodyti tikrosios vertės nustatymo datą; vertybių, kurių tikroji vertė buvo nustatyta remiantis draudžiamąja verte – balansinę vertę; kitų vertybių, apskaitoje užregistruotų simboline vieno lito verte, bendrąją vertę.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-10-17 nutarimas Nr. 1226 „Dėl valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitų rengimo ir teikimo“, 3.4 p. (2008-05-16 nutarimo Nr. 466 redakcija).

III. VALSTYBĖS TURTO VALDYMAS, NAUDOJIMAS IR DISPONAVIMAS JUO

1. Valstybės turto informacinės paieškos sistemos funkcionavimas

Pagal Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą, nuo 2009 m. liepos 1 d. turėjo būti naudojama valstybės turto informacinės paieškos sistema, tačiau ji dar nėra sukurta. Vyriausybė tik 2009 m. liepos 22 d. patvirtino valstybės turto informacinės paieškos sistemos nuostatus, paskyrė Finansų ministeriją paieškos sistemos valdytoja, o valstybės įmonę Valstybės turto fondą – paieškos sistemos tvarkytoja. Remiantis VĮ Valstybės turto fondo pateikta informacija, šiuo metu rengiama paieškos sistemos specifikacija, atliekami kiti projektavimo darbai. Tačiau šiuo metu paieškos sistemos įgyvendinimo priemonių planas nepatvirtintas, reali sistemos veikimo pradžia nėra nustatyta.

Pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 15 straipsnio 5 dalį, užtikrinant sprendimų, susijusių su valstybei nuosavybės teise priklausančio turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, kokybę ir jų priėmimo procedūrų koordinavimą, nuo 2009 m. liepos 1 d. naudojama valstybės turto informacinės paieškos sistema. Šią sistemą tvarko Vyriausybės įgaliota valstybės institucija ar valstybės įmonė. Vyriausybė tvirtina valstybės turto informacinės paieškos sistemos nuostatus. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2009 m. sausio 1 d. turėjo parengti ir patvirtinti teisės aktus, reikalingus įstatymo 15 straipsnio 5 dalies nuostatomis įgyvendinti¹⁵.

Vyriausybė tik 2009-07-22 nutarimu Nr. 813 patvirtino valstybės turto informacinės paieškos sistemos nuostatus, paskyrė Finansų ministeriją paieškos sistemos valdytoja, o valstybės įmonę Valstybės turto fondą – paieškos sistemos tvarkytoja.

Remiantis VĮ Valstybės turto fondo pateikta informacija, šiuo metu rengiama paieškos sistemos specifikacija, kuri iki metų pabaigos turėtų būti pateikta derinti atitinkamoms institucijoms. Be to, Valstybės turto fondas baigia rengti duomenų surinkimo iš turto valdytojų posistemę ir artimiausiu metu bus pasiruošęs rinkti duomenis iš turto valdytojų, taip pat pradėjo paieškos sistemos sąsajų su valstybės registrais kūrimo darbus, atliekami kiti projektavimo darbai, tačiau paieškos sistemos įgyvendinimo priemonių planas nepatvirtintas, reali sistemos veikimo pradžia nėra nustatyta.

¹⁵ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23 straipsnių pakeitimo, 18 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir įstatymo papildymo 8¹, 16¹, 19¹ įstatymo 23 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2008-03-13 Nr. X-1451.

2. Žemės gelmių išteklių naudojimas ir valdymas

Galiojantys teisės aktai nesudaro vientisos sistemos – nesukurtos sąlygos optimaliai planuoti, valdyti ir kontroliuoti visų žemės gelmių išteklių gavybą.

Iki šiol nesinaudojama Žemės gelmių įstatymo nustatyta teise rezervuoti teritorijas šiuo metu nenaudojamų, bet perspektyvių išteklių gavybos poreikiams, taip pat nenustatyti kriterijai, kada žemės gelmių išteklių gavybą galima pripažinti tenkinančia visuomenės poreikius, kad būtų galima organizuoti eksploatavimui reikalingos žemės, esančios virš naudingųjų iškasenų telkinių, paėmimą visuomenės poreikiams.

Pagal Žemės gelmių įstatymo 3 str. žemės gelmių apsauga – veiksmai ir priemonės, kurių tikslas – apsaugoti žemės gelmių vertingąsias savybes nuo fizinio, cheminio, biologinio ar kitokio neigiamo poveikio, atsirandančio dėl gamtinių procesų ar žmogaus veiklos, ir tų savybių visišką ar dalinį atkūrimą, taip pat žemės gelmių išteklių racionalus naudojimas.

Prieš kelerius metus atsiradusi nauja žemės gelmių išteklių gavybos kontrolės problema – nelegali prekyba iškastu gruntu, smėliu, žvyru, padaryta žala aplinkai. Dėl tokios prekybos valstybė praranda dalį pajamų. Lietuvos įstatymai pakankamai reglamentuoja žemės gelmių išteklių gavybos darbus – bet kokiems gavybos darbams reikalingi leidimai, tačiau nepakankamai reglamentuotas pasirengimas gavybai ir pažeistų teritorijų rekultivavimas, kurioms atstatyti po nelegalios gavybos gali tekti naudoti valstybės biudžeto lėšas. Mažųjų karjerų įrengimo ir juose iškasto grunto panaudojimo tvarką nustato Naudingųjų iškasenų, esančių žemės savininkų ar naudotojų žemės sklypuose, naudojimo savo ūkio reikmėms tvarkos aprašas¹⁶.

Kaip rodo surinkta informacija (taip pat pasirodžiusi ir visuomenės informavimo priemonėse), daugiausia nelegalios žemės gelmių išteklių gavybos ir prekybos jais užfiksuota Klaipėdos, Kauno, Panevėžio ir Alytaus apskrityse. Dažniausi pažeidimai: a) neteisėta išteklių gavyba keliose vietose, gavus leidimą tik vienai konkrečiai vietai; b) gaunamas leidimas be teisės parduoti grunto kasimui, o gruntas parduodamas nemokant jokių mokesčių.

Pavyzdžiai

1. Vandens telkinių (kūdrų) kasimas privačiame sklype – paprastai neužstatytame mieste gyvenančių privačios žemės savininkų žemės sklype (dažniausiai iki 0,5 – 1 ha ploto) patvirtinamas tipinis kaimo sodybos su kūdra projektas, iškasama kūdra (dažniausiai sodybos nestatomos), o iškastas smėlis, žvyras, gruntas paimami kaip atlygis už atliktą darbą, nesumokant mokesčių. Dažniausiai šiuos darbus organizuoja ir kūdrų projektus žemės savininkų vardu įformina įmonės, suinteresuotos nelegaliai išgauti smėlio, žvyro, grunto išteklius.

2. Juridinis ar fizinis asmuo savo turimame nuosavybės teise ar nuomojamame žemės sklype teisės aktų nustatyta tvarka įsirengia mažąjį karjerą, po kurio priedanga vykdo pramoninę naudingųjų iškasenų gavybą, nesilaikydamas mažojo karjero pase nustatytų reikalavimų. Tokiu būdu

¹⁶ Patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir žemės ūkio ministro 2008-03-14 įsakymu Nr. D1-140/3D-141.

įrengiami nelegalūs naudingųjų iškasenų gavybos karjerai, kurių parametrai keletą kartų viršija mažųjų karjerų parametrus, o juose išgaunami valstybei priklausantys gamtos išteklių neapskaitomi įmonių ūkinėje veikloje bei už juos nemokami jokie mokesčiai.

Abu minėtus atvejus galima traktuoti kaip gamtos išteklių grobstymą, kartu daroma neigiama įtaka legalių smėlio, žvyro, grunto kasybos įmonių (kurios sumoka mokesčius, daro investicijas į gamybą) veiklai.

Vertindami žemės gelmių išteklių apsaugą valstybiniai auditoriai konstatavo, kad požeminio geriamojo vandens išteklių, kurie sudaro didelę Lietuvos nacionalinio turto dalį, gali būti prarasti, nes jie neapsaugoti nuo taršos (neįsteigtos vandenviečių sanitarinės apsaugos zonos). Išteklių naudojimo ekologinių pasekmių valdymas iš esmės prasideda tik tada, kai detalią žemės gelmių išteklių žvalgybą atlikusios privačios įmonės bando gauti išteklių gavybos leidimus ir užsako gavybos poveikio aplinkai vertinimo studijas. Tokių studijų objektyvumas gali kelti abejonių, nes jų atlikimą finansuoja verslininkai, kurie suinteresuoti, kad studijos būtų jiems palankios.

Šiuo metu dėl ribotų išteklių Lietuvoje ribojama tik kvarcinio smėlio gavyba. Verslininkų iniciatyva kitų išteklių gavybos ribojimo atsisakyta, nors ateityje tai gali turėti neigiamos įtakos Lietuvos ūkiui. Jeigu neatsinaujinantys išteklių bus naudojami neracionaliai, po kiek laiko gali tekti durpes ar žvyrą kasti nuo jų vartotojų nutolusiose vietovėse, arba vietovėse, kurios šiuo metu priskirtos saugomoms teritorijoms ir naudingųjų iškasenų gavyba jose neleidžiama.

Dabar tik naftos gavybai leidimai išduodami konkurso tvarka, o kitoms iškasenoms – pagal prašymų pateikimo datą. Taip ne tik pažeidžiami konkurencijos principai, bet ir valstybė iš savo turto negauna visos galimos naudos. Auditorių nuomone, reikia keisti leidimų išdavimo tvarką naudingųjų iškasenų gavybai. Iki šiol nesinaudojama įstatymo nustatyta teise rezervuoti teritorijas šiuo metu nenaudojamų, bet perspektyvių išteklių gavybos poreikiams, taip pat nenustatyti kriterijai, kada žemės gelmių išteklių gavybą galima pripažinti tenkinančia visuomenės poreikius, kad būtų galima organizuoti eksploatavimui reikalingos žemės, esančios virš naudingųjų iškasenų telkinių, paėmimą visuomenės poreikiams.

Taip pat nėra aiškių sprendimų dėl mažai ar visai nenaudojamų anhidrito, opokos, kreidos mergelio, sapropelio ir kitų gelmių turtų naudojimo, todėl šalis nepakankamai išnaudoja turimą žemės gelmių išteklių ekonominį potencialą.

Pavyzdys

Kaip pavyzdį galima pateikti anhidrito – itin paklausios pasaulinėje rinkoje žaliavos (Lietuva turi vieną didžiausių pasaulyje anhidrito telkinį, šis anhidritas išsiskiria savo švarumu) gavybos organizavimo problemą. Stabdomas projekto įgyvendinimas, nes protestuoja netoli gavybos vietos turintys žemių savininkai (ne gyvenantys, bet turintys ten žemės). Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje mokslininkai nurodė, kad šachta (kurios gylis bus apie 300 m) yra pakankamai saugi, o įgyvendinus projektą postūmį įgaus ir infrastruktūra – anhidrito apdirbimas, logistika.

Pagal Žemės gelmių įstatymo 4 str. Aplinkos ministerija įgyvendina valstybės politiką žemės gelmių apsaugos ir išteklių naudojimo srityje, rengia ir tvirtina žemės gelmių apsaugos ir naudojimo ilgalaikes ir tikslines valstybės programas, organizuoja ir kontroliuoja jų įgyvendinimą, nustato žemės gelmių išteklių naudojimo, apsaugos ir kontrolės tvarką ir ją įgyvendina, nustato žemės gelmių išteklių naudojimo limitus ir sąlygas, reglamentuoja ir kontroliuoja žemės gelmių išteklių apskaitą, o Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos organizuoja ir atlieka valstybinius žemės gelmių tyrimus, nustato žemės gelmių naudojimo ir apsaugos sąlygas, kontroliuoja tiesioginius ir nuotolinius žemės gelmių tyrimus, kuria, saugo ir valdo valstybinę geologinę informacijos sistemą, atlieka kitas įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.

Valstybės kontrolės rekomendacijos dėl žemės gelmių išteklių naudojimo, apsaugos ir jų gavybos kontrolės tobulinimo pateiktos audito ataskaitoje „Žemės gelmių naudojimas“¹⁷.

3. Turto registravimas viešuosiuose registruose

Pažeidžiant Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo, Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo ir Nekilnojamojo turto registro įstatymo nuostatas, dalis institucijų / įstaigų patikėjimo teise valdomo valstybės turto arba šio turto panaudos sutarčių neįregistruotos Nekilnojamojo turto registre; nustatyti atvejai, kai viešuosiuose registruose nurodytas ne faktinis turto naudotojas; pasikeitus pastato paskirčiai ar plotui, nepatikslinti registro duomenys.

Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 15 straipsnio 4 dalyje nurodyta, jog valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausantis registruotinas turtas teisės aktų nustatyta tvarka turi būti registruojamas viešuosiuose registruose, Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo¹⁸ 5 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktų ir 6 straipsnio 2 dalies nuostatas nekilnojamojo turto kadastro objektais laikomi statiniai ir patalpos, kurių kadastriniai duomenys įrašomi į Nekilnojamojo turto kadastrą, o Nekilnojamojo turto registro įstatymo¹⁹ 9 ir 11 straipsniuose nustatyta, kad Nekilnojamojo turto registre registruojami nekilnojamieji daiktai (žemės sklypai, statiniai, butai daugiabučiuose namuose, patalpos), jeigu jie Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo nustatyta tvarka yra suformuoti kaip atskiri nekilnojamojo turto objektai ir jiems suteiktas unikalus numeris ir daiktinės teisės į nekilnojamąjį daiktą. Valstybinių auditų metu nustatyta atvejų, kai patikėjimo teise valdomas valstybės turtas arba šio turto panaudos sutartys nebuvo registruoti Nekilnojamojo turto registre; viešuosiuose registruose nurodytas ne faktinis turto

¹⁷ Valstybės kontrolės 2009-05-28 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P2-20-3-11 „Žemės gelmių naudojimas“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymas, 2000-06-27 Nr. VIII-1764 (2003-05-27 įstatymo Nr. IX-1582 redakcija).

¹⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas, 1996-09-24 Nr. I-1539 (2001-06-21 įstatymo Nr. IX-391 redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

naudotojas; nepatikslingi kadastro duomenys pasikeitus pastato paskirčiai, plotui. Dėl šių priežasčių kai kuriais atvejais nebuvo galima tiksliai nustatyti turto priklausomybės (daiktinės teisės į turta), o Nekilnojamojo turto registro duomenys neparodo tikros padėties.

Pavyzdžiai

1. Žemės ūkio ministerijai pavaldi įstaiga Lietuvos valstybinis žuvinavimosi ir žuvininkystės tyrimų centras buhalterinėje apskaitoje apskaitė 7 801,4 tūkst. Lt vertės pastatus ir kitus statinius, kuriems nėra atlikti kadastriniai matavimai ir Nekilnojamojo turto registre neįregistruotos nuosavybės ir patikėjimo teisės.

2. Pagal Lietuvos darbo biržai pavaldžių Vilkaviškio, Lazdijų ir Ignalinos (Visagino poskyrio) darbo biržų pažymėjimuose apie nekilnojamojo daikto ir daiktinių teisių į jį įregistravimą pateiktus duomenis, naujai pastatyti pastatai nuosavybės teise priklauso Lietuvos darbo biržai, nors minėtas turtas priklauso valstybei.

Pažanga. Neatitinkamai ištaisyti po audito, pastatai Nekilnojamojo turto registre įregistruoti valstybės vardu.

3. Sveikatos apsaugos ministerija Nekilnojamojo turto registre neįregistravo 23 913,4 tūkst. Lt vertės valdomų pastatų ir statinių, todėl audito metu nebuvo galima tiksliai nustatyti daiktinių teisių į apskaitos registruose apskaitytą turta. Atkreiptinas dėmesys, kad ministerijai ankstesnių auditų metu buvo teikta rekomendacija nekilnojamojo turta įregistruoti Nekilnojamojo turto registre. 2009-01-01 dar buvo neįregistruoti 36 267,3 tūkst. Lt balanse nurodytos vertės pastatai ir statiniai.

Pažanga. 2009-03-12 Nekilnojamojo turto registre įregistruota dalis pastatų (12 353,9 tūkst. Lt vertės pastatai, esantys Žalgirio g. 115, 117, Vilniuje).

4. Fizikos institutas Nekilnojamojo turto registre neįregistravo trijų pastatų: pirties ir elingo, esančių Ignalinos rajone ir pastato, esančio Preiloje.

Pažanga: Institutas audito metu kreipėsi į VĮ Registrų centro Utenos ir Klaipėdos filialus dėl minėtų nekilnojamojo daiktų ir nuosavybės teisių į juos įregistravimo.

5. Vilniaus Gedimino technikos universiteto apskaitos registruose apskaityti užimamo turto plotai neatitinka pažymėjimuose apie nekilnojamojo daikto ir daiktinių teisių į jį įregistravimą nurodytiems plotams. Apskaitos kortelėse ir registruose nėra įrašų apie plotų ir vertės pasikeitimus, todėl audito metu nebuvo galima nustatyti, ar apskaityta reali pastatų vertė. Be to, universitetas naudojami teisiškai neregistruotais žemės sklypais.

6. Lietuvos olimpinis centras Nekilnojamojo turto registre neįregistravo buhalterinėje apskaitoje apskaitytos hidroforinės boilerinės.

7. Lietuvos apeliacinis teismas Nekilnojamojo turto registre neužregistravo Lietuvos Respublikos nuosavybės ir teismo patikėjimo teisių į gyvenamąsias patalpas Papilėnų g. 7-72, Vilniuje.

8. Jurbarko rajono apylinkės teismas sukurtu ilgalaikio materialiojo turto (mašinų stovėjimo aikštelės) už 24,7 tūkst. Lt neįregistravo Nekilnojamojo turto registre.

9. Valstybiniai auditoriai audito metu negalėjo patvirtinti Kauno miesto savivaldybės administracijos apskaitos registruose apskaityto 2 370,8 tūkst. Lt patikėjimo teise valdomo valstybės turto, nes nebuvo pateikti dokumentai, įrodantys šio nekilnojamojo turto disponavimo teisę (ar tai yra patikėjimo teise valdomas valstybės turtas, ar savivaldybės nuosavybė).

10. Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijai Vyriausybės 2002 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 760 valdyti paskirtas 78,65 ha Užutrakio buvusio dvaro sodybos valstybinės žemės sklypas, tačiau iki šiol žemės sklypo daiktinės teisės neįregistruotos Nekilnojamojo turto registre.

Pažymėtina, kad Statistikos departamento ir Nekilnojamojo turto registro duomenys apie savivaldybių patikėjimo teise valdomą žemę yra skirtingi. Remiantis Statistikos departamentui savivaldybių pateiktais duomenimis, valstybinės žemės sklypus patikėjimo teise valdo penkiolika savivaldybių. Nekilnojamojo turto registro duomenimis, valstybinę žemę patikėjimo teise valdo tik šešios savivaldybės. Todėl tikėtina, kad savivaldybės patikėjimo teise valdo ir buhalterinėje apskaitoje apskaito Nekilnojamojo turto registre neregistruotą valstybinę žemę.

Pažanga

Lietuvos Respublikos Seimas, susipažinęs su Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaita ir atsižvelgęs į Valstybės kontrolės išvadas dėl šios ataskaitos, 2009 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. XI-258, „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaitos“ Vyriausybei pateikė siūlymus nedelsiant imtis priemonių, kad valstybei nuosavybės teise priklausanti žemė būtų įregistruota Nekilnojamojo turto registre, kad būtų nustatytos valstybės institucijų, įstaigų naudojamos valstybinės žemės sklypų ribos ir kad valstybės institucijų, įstaigų naudojamos valstybinės žemės sklypai būtų įregistruoti ir įtraukti į apskaitą.

4. Turto valdymo efektyvumas

Dalis įstaigų turtą valdė nesilaikydamos Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 8¹ str. 2 ir 3 punktuose nurodytų efektyvumo ir racionalumo principų

Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo²⁰ 8¹ straipsnyje nurodyta, kad valstybės turtas turi būti valdomas vadovaujantis visuomeninės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės principais. Įstatymo 22 straipsnis nustato valstybės ir savivaldybių turto pripažinimo nereikalingu ir netinkamu (negalimu) naudoti tvarką. Sprendimą dėl valstybės ar savivaldybių turto pripažinimo nereikalingu arba netinkamu (negalimu) naudoti priima turto valdytojas, išskyrus sprendimus dėl turto perdavimo patikėjimo teise valstybinės ir savivaldybių funkcijas vykdančioms subjektams, kuriuos priima Vyriausybė ir savivaldybės taryba. Įstatymas nenustato laikotarpio, per kurį turi būti priimtas sprendimas dėl nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės turto perdavimo ar nurašymo.

Atliekant finansinius (teisėtumo) auditus nustatyta, kad dalis įstaigų turtą valdė, naudojo ir disponavo juo nesilaikydamos minėto įstatymo 8¹ str. 2 ir 3 punktuose nurodytų efektyvumo ir racionalumo principų, turtas nenaudojamas arba naudojamas neracionaliai.

Pavyzdžiai

1. Sveikatos apsaugos ministerija nenaudoja 860,0 tūkst. Lt vertės pastato (vaikų ligoninė, Parko g. 15, Vilnius); 2 865,7 tūkst. Lt vertės patalpų (Žirmūnų g. 68, Vilnius); 197,1 tūkst. Lt vertės pastato (Algirdo g. 32, Birštonas).

Pažanga. Dalis pastato (359,09 kv. m. ploto patalpos), esančio Parko g. 15, pagal 2009-10-02 sutartį Nr. S-234 perduota Valstybiniam psichikos sveikatos centrui pagal panaudą (sutartis užregistruota Nekilnojamojo turto registre).

2. Generalinė prokuratūra neperdavė patalpų (Gedimino g. 2/3, Marijampolė) VĮ Valstybės turto fondui ir tuometiniam Lietuvos Respublikos mokesčių policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos (nevykdytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-11-08 nutarimas Nr. 1383).

3. Užsienio reikalų ministerija nepardavė ir nenaudoja patalpų, esančių al. Szucha 5, Varšuva.

4. Lietuvos apeliacinis teismas tarnybines gyvenamąsias patalpas (Mindaugo g. 14–15, Trakai ir Papilėnų g. 7–72, Vilnius), Kretingos apylinkės teismas patalpas Kretingoje, Laisvės g. 8-48, perdavė naudotis kitiems asmenims, nenustatę nuomos mokesčio.

5. Perdavė patalpas naudotis neatlygintinai:

²⁰ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (2006-07-18 įstatymo Nr. X-771 redakcija).

- Vilniaus apskrities viršininko administracijos Čiobiškio vaikų socializacijos centras – uždarajai akcinei bendrovei;
 - Vilniaus apylinkės teismas – advokato kontorai naudotis neatlygintinai.
6. Seimo kanceliarija, pažeisdama Seimo statuto²¹ 154 straipsnį, dalį patalpų Vilniuje, Gedimino pr. 60, 2008 m. išnuomojo Seimo kanceliarijos darbuotojams (8 butai) ir kitiems fiziniams asmenims, o gyvenamojo namo (L. Giros 96, Vilnius) trisdešimt viename bute gyveno fiziniai asmenys – ne Seimo nariai.

Valstybinio audito²² metu, išnagrinėjus su valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų patikėjimo teise valdomų patalpų naudojimu ir apsirūpinimu patalpomis aplinkybes, nustatyta, kad daugeliu atvejų nekilnojamas turtas (patalpos) yra išnuomotas nenaudingai valstybei, 79 proc. nagrinėtų atvejų nuomos kaina yra daugiau nei du kartus mažesnė už nekilnojamojo turto agentūrų skelbiamą vidutinę rinkos kainą. Be to, nustatyta, kad 35 proc. iš audito metu nagrinėtų atvejų patalpos išnuomos ilgesniam nei penkerių metų laikotarpiui. Atlikus patalpas išnuomojusių įstaigų apklausą, paaiškėjo, kad dauguma jų neketina ateityje patalpų naudoti savo reikmėms. Tai rodo, kad valstybės funkcijoms atlikti išnuomotas nekilnojamas turtas įstaigoms yra nereikalingas. Biudžetinių įstaigų parengti teisės aktų projektai dėl patalpų nuomos ar jų perdavimo panaudos pagrindais buvo derinami formaliai, nes Aplinkos ministerija neįpareigota vertinti, ar biudžetinės įstaigos siūlo patį efektyviausią patalpų naudojimo būdą.

Viena iš neracionalaus patalpų naudojimo priežasčių yra ta, kad nėra valstybės institucijos ar įstaigos, kuri vertintų valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų patikėjimo teise valdomų patalpų panaudojimo ir apsirūpinimo patalpomis efektyviausiu būdu galimybes.

Lietuvos Respublikos Seimas, susipažinęs su Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaita ir atsižvelgęs į Valstybės kontrolės išvadas dėl šios ataskaitos, 2009 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. XI-258, „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaitos“ Vyriausybei pateikė pakartotinius²³ pasiūlymus iki 2009 m. birželio 1 d. priimti reikalingus teisės aktus, pagal kuriuos būtų paskirtos institucijos, atsakingos už racionalų valstybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo, paskirti instituciją, atsakingą už duomenų apie nenaudojamą valstybės turtą rinkimą bei apibendrinimą, ir parengti reikalingus teisės aktų pakeitimus siekiant reglamentuoti valstybės turto pripažinimą nereikalingu. Atsižvelgusi į minėtą nutarimą Finansų ministerija parengė Vyriausybės nutarimo dėl valstybės turto valdymo strategijos projektą²⁴, šią strategiją Vyriausybė patvirtino 2009 m. lapkričio mėn.

²¹ Lietuvos Respublikos Seimo statutas (1998 12-22 statuto Nr. VIII-1000 redakcija).

²² Valstybės kontrolės 2009-01-09 valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-60-4-1 „Valstybės institucijų, įstaigų ir organizacijų patikėjimo teise valdomų patalpų naudojimas ir apsirūpinimas administracinėmis patalpomis“.

²³ Lietuvos Respublikos Seimas 2007-07-03 nutarimu Nr. X-1247 „Dėl racionalaus valstybės turto tvarkymo“ buvo pateikęs siūlymus Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

²⁴ Finansų ministerijos parengtas 2009 m. rugpjūčio 11 d. Vyriausybės nutarimo projektas Nr. 1126-01 „Dėl centralizuoto valstybės turto valdymo 2009-2014 metų strategijos patvirtinimo“ (Projekte numatyta paskirti Lietuvos Respublikos finansų ministeriją institucija, atsakinga už valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo bendros politikos formavimą).

Centralizuoto valstybės turto valdymo 2009–2016 metų strategijos įgyvendinimo 2009–2012 metų priemonių plane numatyta 2010 m. įgyvendinti Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo sisteminius pakeitimus, kurie apims klausimus dėl valstybės turto pripažinimo nereikalingu, nustatant atitinkamą laikotarpį, po kurio nenaudojamas ilgalaikis turtas būtų perduodamas tam tikrai institucijai.

5. Turto perdavimas kitiems ūkio subjektams

Nustatyta atveju, kai patikėjimo teise valdomas valstybės turtas kitiems ūkio subjektams perduodamas neatlygintinai valdyti ir naudotis nesilaikant galiojančių teisės aktų.

Nustatyta atveju, kai savivaldybių patikėjimo teise valdomas valstybės turtas perduotas biudžetinėms įstaigoms, kurios nėra valstybės turto patikėtiniai, valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise, taip pat perduotas nepriėmus savivaldybių tarybų sprendimų.

Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo nuostatos nereglamentuoja, kad galimi keli biudžetinės įstaigos steigėjai. Tačiau audito metu nustatyta atveju, kai įstaigų nuostatuose nurodyti du steigėjai.

Toks įstaigų dvigubas pavaldumas ir įstaigų finansavimas iš dviejų biudžetų sudaro galimybę neteisingai priskirti ir apskaityti valstybei ir savivaldybių nuosavybei priklausantį turtą.

Valstybinių auditų metu įvertinus, kaip 2008 m. valstybės institucijos / įstaigos valdė, naudojo ir disponavo patikėjimo teise valdomą valstybės turtą, nustatyta, kad kai kuriais atvejais valstybės turtas neatlygintinai valdyti, naudoti ir disponuoti juo kitiems asmenims buvo perduotas nesilaikant Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo reikalavimų.

Pavyzdžiai

1. Biotechnologijos institutas, pažeisdamas Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 17 str. 5 dalies nuostatas, patalpas su įrengimais ir prietaisais suteikė neatlygintinai naudotis UAB „Fermentas“.

2. Lietuvos olimpinis sporto centras Lietuvos neįgaliųjų sporto federacijai ir VŠĮ „Antidopingo agentūra“ perdavė patalpas, esančias Žemaitės g. 6 Vilniuje, naudoti nepasirašęs panaudos sutarčių. Be to, centras be panaudos sutarties valdo žemę, esančią po patikėjimo teise valdomais pastatais ir statiniais M. K. Čiurlionio g. 112 Vilniuje.

3. Klaipėdos universitetas be panaudos sutarties Vilniaus dailės akademijai leido naudotis 938,35 kv. m. patalpomis (K. Donelaičio a. 5, Klaipėda).

4. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas pagal panaudos sutartis įvairioms užsienio mokykloms, organizacijoms ir bendruomenėms perdavė ilgalaikio turto už 1 197,6 tūkst. Lt. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas nenumato, kad valstybės turtas panaudos pagrindais gali būti perduodamas užsienio

valstybėse esantiems subjektams.

5. Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas, nesivadovaudamas Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme numatytais turto perdavimo būdais, žirginio sporto klubui „Aliūras“ suteikė teisę nemokamai naudotis patikėjimo teise valdomu valstybės turtu – administraciniu pastatu, maniežu (hipodromu) ir sandėliu, o Lietuvos olimpiniam sporto centrui – administraciniu pastatu ir maniežu (hipodromu) Belmonto g. 34 Vilniuje. Su šio turto naudotojais nesudarytos patalpų naudojimo ir jas naudojant patiriamų išlaidų (elektros, šildymo, vandens, kt.) kompensavimo sutartys.

6. Seimo kanceliarija suteikė teisę neatlygintinai naudotis dalimi administracinių patalpų Gedimino pr. 53 Vilniuje pagal paslaugų pirkimo sutartis: viešajai įstaigai Vilniaus universitetinei Antakalnio ligoninei (medicininių paslaugų), akcinės bendrovės „Lietuvos paštas“ filialo Vilniaus apskrities centriniam paštui (pašto paslaugų), nesudariusi patalpų naudojimo sutarčių, t. y. nenustačiusi aiškių patalpų naudotojų teisių ir pareigų, atsiskaitymo tvarkos ir naudojamų patalpų ploto.

Audito metu nustatyta atvejų, kai savivaldybės valstybės turtą kitiems asmenims perdavė nesilaikydamos Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo reikalavimų.

Pavyzdžiai

1. Penkiolikos savivaldybių tarybos 6 624,2 tūkst. Lt vertės patikėjimo teise valdomą valstybės turtą perdavė biudžetinėms įstaigoms, kurios nėra valstybės turto patikėtiniai, valdyti, naudoti ir disponuoti juo taip pat patikėjimo teise: Joniškio rajono (435, 2 tūkst. Lt); Kalvarijos (194,8 tūkst. Lt); Kauno miesto (103,8 tūkst. Lt); Kauno rajono (747,3 tūkst. Lt); Kazlų Rūdos (114,4 tūkst. Lt); Kelmės rajono (916,3 tūkst. Lt); Klaipėdos miesto (168,0 tūkst. Lt); Kėdainių rajono (1 167,4 tūkst. Lt); Lazdijų rajono (547,6 tūkst. Lt); Panevėžio rajono (685,5 tūkst. Lt); Varėnos rajono (161,2 tūkst. Lt); Zarasų rajono (330,0 tūkst. Lt); Šalčininkų rajono (675,8 tūkst. Lt); Šiaulių rajono (214,2 tūkst. Lt); Vilniaus miesto (162,7 tūkst. Lt).

2. Pažeisdama Valstybės turto perdavimo panaudos pagrindais laikinai neatlygintinai valdyti ir naudoti tvarkos aprašą²⁵, 3 394 tūkst. Lt vertės patikėjimo teise valdomą valstybės turtą Vilniaus miesto savivaldybės taryba nusprendė perduoti asmens sveikatos priežiūros viešosioms įstaigoms neatlygintinai valdyti ir naudoti nenustatytam terminui; Vilniaus miesto savivaldybė neteisėtai 356,8 tūkst. Lt vertės valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą priskyrė savivaldybės turtui, kuris, kaip savivaldybės turtinis įnašas, buvo perduotas septynioms poliklinikoms.

3. Nebuvo priimti savivaldybių tarybų sprendimai dėl 951,0 tūkst. Lt patikėjimo teise valdomo valstybės turto perdavimo biudžetinėms įstaigoms: Radviliškio savivaldybėje (149,3 tūkst. Lt), Vilkaviškio rajono savivaldybėje (437,6 tūkst. Lt vertės turtas perduotas nesant jo perdavimo aktų, 150,9 tūkst. Lt vertės – neteisėtai, kaip privačios bendrovės nuosavybė); Kauno miesto (18,3 tūkst. Lt vertės turtas perduotas be panaudos sutarčių); Vilniaus miesto (125,0 tūkst. Lt turtu naudojasi įstaiga be panaudos sutarties); Kelmės rajono (69,9 tūkst. Lt perduotas biudžetinei įstaigai pagal panaudos sutartį, tačiau šio turto įstaiga neapdraudė turto panaudos davėjo naudai).

Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo²⁶ 2 straipsnis nustato, kad biudžetinė įstaiga yra valstybės arba savivaldybės institucija, steigama įstatymų nustatyta tvarka, visiškai arba iš dalies išlaikoma iš biudžeto ir taip įvardyta steigimo akte bei nuostatuose.

Vadovaujantis šio įstatymo 3 straipsniu, biudžetinių įstaigų, išlaikomų iš Lietuvos valstybės biudžeto, steigimo teisinis pagrindas yra įstaigos steigimo aktas, kurį gali priimti Lietuvos

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-12-03 nutarimu Nr. 1890 patvirtintas Valstybės turto perdavimo panaudos pagrindais laikinai neatlygintinai valdyti ir naudoti tvarkos aprašas, 6.3 p.

²⁶ Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas, 1995-12-05 Nr. I-1113.

Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, ministerijos, apskričių viršininkai arba kitos valstybinės institucijos. Biudžetinių įstaigų, išlaikomų iš savivaldybių biudžetų, steigimo aktus priima vietos savivaldybių tarybos Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Šio įstatymo 4 straipsnio 5 ir 6 dalyse teigiama, kad reorganizuojant iš valstybės biudžeto ar iš savivaldybės biudžeto įstaigas, įvertintas turtas perduodamas Vyriausybės nustatyta tvarka steigiamai atitinkamai valstybės ar savivaldybės įmonei valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėjimo teise. Įstatymo nuostatos nereglementuoja, kad galimi keli biudžetinės įstaigos steigėjai, tačiau audito metu nustatyta atveju, kai įstaigų nuostatuose nurodyti du steigėjai.

Pavyzdys

Alytaus dailiųjų amatų, Skuodo kaimo verslų ir Druskininkų amatų mokyklų nuostatuose nurodyta, kad mokyklų steigėjai yra Švietimo ir mokslo ministerija ir atitinkamai Alytaus, Skuodo ir Druskininkų savivaldybės. Įstaigos yra finansuojamos iš Švietimo ir kultūros ministerijai ir savivaldybėms skirtų asignavimų. Audito metu Valstybės kontrolė rekomendavo Švietimo ir kultūros ministerijai spręsti minėtų įstaigų dvigubo pavaldumo klausimą. Ministerija atsakydama į pateiktas rekomendacijas informavo, kad minėtų mokyklų steigėjo funkcijas yra pasirengusi perduoti savivaldybėms, tačiau sprendimo priėmimo dėl įstaigos pavaldumo pasikeitimo, įstatymai kol kas nereguliuoja.

Pagal Vyriausybės patvirtintos Biudžetinių įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos²⁷ 15.3 punktą, jeigu įstaiga iš valstybės reguliavimo srities perduodama į savivaldybių reguliavimo sritį ir iš savivaldybės reguliavimo srities – į valstybės reguliavimo sritį, sprendimas dėl jos pavaldumo pasikeitimo priimamas įstatymų nustatyta tvarka. Keičiantis įstaigų pavaldumui, tokia pat tvarka perduodamas ir jų turtas.

Toks įstaigų dvigubas pavaldumas ir įstaigų finansavimas iš dviejų biudžetų sudaro galimybę neteisingai priskirti ir apskaityti valstybei ir savivaldybių nuosavybei priklausančią turtą.

6. Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimai

Dalis valstybės institucijų, apskričių viršininkų ar savivaldybių administracijų (joms pavaldžių įstaigų) įsigijo, statė ar rekonstravo ilgalaikį turtą nesivadovaudamos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatomis (netaikyti įstatyme nustatyti pirkimo būdai, procedūros; atliktų pirkimų vertė viršijo įstatyme nurodytą tokių pirkimų vertės ribą ir pan.).

Auditu metu nustatyta atveju, kai įstaigos, kurios statė arba rekonstravo ilgalaikį turtą, nesilaikė Viešųjų pirkimų įstatymo²⁸ reikalavimų:

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996-05-10 nutarimas Nr. 554 „Dėl biudžetinių įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos patvirtinimo“.

²⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 (2005-12-22 įstatymo Nr. X-471 redakcija su vėlesniais papildymais ir pakeitimais).

Pavyzdžiai

1. *Kauno apskrities viršinininko administracija* pirkimo sutartyse numato galimybę jų vykdymo laikotarpiu keisti sutarties sąlygas (avanso mokėjimą, darbų atlikimo terminus ir pan.):

– su privačia bendrove statybos darbams atlikti sudarė dvi sutartis, kurios neatitiko laimėjusio konkursą rangovo pasiūlymo visiems statybos darbams atlikti (už 15 849, tūkst. Lt) ir šio konkurso sąlygų, pagal kurias pirkimo objektas nebuvo suskirstytas į dalis, kurių kiekvienai būtų numatyta sudaryti atskiras pirkimo sutartis, pasirašė statybos darbų atlikimo sutartis, kurios neatitiko laimėjusio konkursą rangovo pasiūlymo (nesilaikė įstatymo 18 str. 3 d. reikalavimų);

– neskelbiamų derybų būdu atliko papildomus administracinio pastato rekonstravimo darbus už 369,6 tūkst. Lt ir papildomai pasirašė sutartis, kurių kaina viršijo įstatyme nustatytą 15 proc. pradinės pirkimo sutarties kainą (nesilaikė įstatymo 86 str. 11 d. 1 p. reikalavimų).

2. *Vilijampolės vaikų ir jaunimo pensionatas* rangos sutartyje nenustatė kainodaros taisyklių užsakovo rezervo panaudojimui; nepaskelbtas informacinis pranešimas apie papildomų statybos darbų už 182,3 tūkst. Lt pirkimą (nesilaikė įstatymo 92 str. 2 d. reikalavimų).

3. *Kėdainių pensionatui* atlikti statybos darbai už 500,5 tūkst. Lt, netaikant nustatytų neskelbiamoms deryboms pirkimo procedūrų.

4. *Vilniaus apskrities viršinininko administracija*, netaikydama Viešųjų pirkimų įstatyme supaprastintiems pirkimams nustatytų procedūrų, pasirašė su rangovu sutartį dėl 425,0 tūkst. Lt vertės statybos darbų:

– nevertino numatomų sudaryti pirkimo sutarčių preliminarios vertės, todėl auditoriai neturėjo galimybės įsitikinti, ar visais atvejais buvo pasirinkti tinkami pirkimų būdai (nesilaikė Numatomo viešo pirkimo vertės skaičiavimo metodikos 30 ir 31 p. reikalavimų);

– sutartyse nenumatė, kad jų galiojimo laikotarpiu negali būti keičiamos pirkimo sąlygos (nesilaikė įstatymo 18 str. 6 d. reikalavimų).

5. *Vilniaus apskrities sutrikusio vystymosi kūdikių namai* pakeitė pirkimo dokumentuose nustatytas pirkimo sąlygas ir statybos rangos sutartyje numatė rangovui sumokėti 30 proc. (306,0 tūkst. Lt) darbų vertės dydžio avansą (nesilaikė įstatymo 18 str. 3 d. reikalavimų).

6. *Čiobiškio vaikų socializacijos centrui* statybos darbai už 285,7 tūkst. Lt atlikti netaikant nė vienos Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų pirkimo procedūrų.

7. *Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos* atlikti papildomi sutartyje nenumatyti statybos darbai už 753,7 tūkst. Lt, kuriems nebuvo taikytas nė vienas Viešųjų pirkimų įstatymo 86 straipsnyje numatytas pirkimo būdas, sutarties vykdymo metu buvo keičiamos jos sąlygos (vietoj sutartyje numatytų dalies darbų buvo atliekami kiti sutartyje nenumatyti darbai).

8. *Generalinė prokuratūra*, netaikydama nė vieno iš Viešųjų pirkimų įstatyme numatytų pirkimo būdų, pavedė rangovui atlikti techninio projekto korektūrą už 380,0 tūkst. Lt, panaudodama užsakovo rezervo lėšas iš rangovo įsigijo interjero ir baldų išdėstymo projektą už 420,0 tūkst. Lt, baldų ir kito turto už 152,5 tūkst. Lt.

9. *Vilniaus miesto savivaldybė*, įgyvendindama nacionalinio stadiono su sporto kompleksu statybos projektus, kurių statybos ir statinio projektuotojo valdytojo funkcijas atliko UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“, ne visada taikė Viešųjų pirkimų įstatyme numatytas procedūras ir laikėsi šio įstatymo 3, 14 ir 18 straipsnių nuostatų. Auditoriai negalėjo patvirtinti, kad 45 278,2 tūkst. Lt už atliktus darbus rangovui apmokėta suma yra teisėta, nes neaišku, ar 2007 m. spalio – 2008 m. balandžio mėnesiais buvo faktiškai atlikti visi darbai, kurie nurodyti tuo metu galiojančiuose atliktų darbų aktuose, kokia kaina turėjo būti sumokėta už darbo projekto parengimą (faktiškai sumokėta 3 138,6 tūkst. Lt). Be to, nustatyta, kad UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“ neteisėtai projektuotojui sumokėjo 299 tūkst. Lt už projekto korektūrą ir 12,2 tūkst. Lt daugiau nei numatyta sutartyje už statinių projektų ekspertizę, 2 468,8 tūkst. Lt nepagrįstai sumokėjo rangovui už statybvietės išlaidas.

Audito metu nustatyta, kad dalis įstaigų, įsigydamos kitą ilgalaikį ir trumpalaikį turta, nesilaikė Viešųjų pirkimų įstatymo arba kitų teisės aktų.

Pavyzdžiai

1. *Vilniaus apskrities priešgaisrinės gelbėjimo valdybos Ukmergės ir Širvintų priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos*, pažeidžiant Vyriausybės²⁹ nutarimo 1.2 p. reikalavimus, 2008 metų IV ketvirtyje įsigijo du 111 tūkst. Lt vertės lengvuosius automobilius neturėdamos Vyriausybės leidimo (gautas tik steigėjo – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos leidimas).

2. *Mykolo Romerio universiteto Teismo medicinos institutas* įsigydamas medikamentus už 680,8 tūkst. Lt netaikė Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų pirkimo procedūrų.

3. *Konstitucinis teismas* įsigydamas automobilius konkurso nugalėtoja pripažino bendrovę, kurios kvalifikacija neatitiko nustatytų minimalių kvalifikacijos reikalavimų (nesilaikė įstatymo 32 str. 6 d. reikalavimų); sudarydamas lengvojo automobilio pirkimo pardavimo sutartį, pakeitė privačios bendrovės pasiūlymo kainą ir pirkimo dokumentuose bei pasiūlyme nustatytas pirkimo sąlygas (nesilaikė įstatymo 18 str. 3 d. reikalavimų); pirkdamas automobilius „Hyundai Sonata“ nesilaikė teisės aktuose nustatytos paskelbimo apie pirkimą tvarkos ir pirkimo sutarties sudarymo termino (nesilaikė įstatymo 92 str. 2 d. reikalavimų).

4. *Kūno kultūros ir sporto departamentui pavaldi įstaiga Lietuvos olimpinis sporto centras* įsigydamas medikamentus ir maisto produktus už daugiau nei vieną milijoną litų netaikė Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytų pirkimo procedūrų.

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-11-17 nutarimo Nr. 1341 „Dėl tarnybinių lengvųjų automobilių įsigijimo, nuomos ir naudojimo biudžetinėse įstaigose“ (2007-01-31 nutarimo Nr. 111 redakcija) 1.2 p.

IV. PASIEKTA PAŽANGA IR REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMAS

1. Audito metu teiktos rekomendacijos

Atliekant audito procedūras Nacionalinėje žemės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos ir Lietuvos geologijos tarnyboje prie Aplinkos ministerijos buvo nustatyta, kad nepakankamai reglamentuoti valstybinės žemės fondo ir žemės gelmių išteklių apskaitos dalykai. Audito metu pateikti siūlymai šioms įstaigoms.

<i>Siūlymas, rekomendacija</i>	<i>Vertinimas (komentaras)</i>
<i>Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos</i>	
Inicijuoti Žemės valstybinės apskaitos taisyklių pakeitimus, kad laisvos valstybinės žemės fondo duomenys būtų nurodomi taip, kaip numato Žemės įstatymas	<i>Neįgyvendinta, pateikta informacija:</i> Atsižvelgdama į audito metu pateiktus pasiūlymus Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos informavo, kad nedelsiant parengs Žemės valstybinės apskaitos taisyklių pakeitimo projektą. Šiame teisės akto projekte bus numatyta žemės apskaitos duomenų kontrolės atlikimo tvarka. <i>Įgyvendinimas bus stebimas</i>
Parengti teisės aktus, reglamentuojančius neregistruotos valstybinės žemės apskaitą.	
Parengti žemės apskaitos duomenų kontrolės taisykles, kurios padėtų užtikrinti tinkamą žemės fondo apskaitą.	
<i>Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos</i>	
Reglamentuoti žemės gelmių išteklių sąlyginės vieneto vertės nustatymą.	<i>Neįgyvendinta, pateikta informacija:</i> Vykdant Vyriausybės kanclerio pavedimą Aplinkos ministerijai, parengtas ir perduotas Aplinkos ministerijai žemės gelmių išteklių vertės nustatymo metodikos projektas. <i>Įgyvendinimas bus stebimas</i>
Reglamentuoti žemės gelmių išteklių kiekio ir likučio ataskaitinio laikotarpio pabaigoje apskaičiavimą.	
	<i>Neįgyvendinta, pateikta informacija:</i> Siekiant ateityje išvengti klaidų teikiamose ataskaitose, numatyta iki 2009 m. gruodžio 1 d. parengti kompiuterizuotas statistines duomenų apie žemės gelmių išteklių pokyčius kaupimo lenteles, kurių duomenys galėtų būti panaudojami, formuojant statistines ataskaitas. <i>Įgyvendinimas bus stebimas</i>

2. Seimo siūlymų įgyvendinimas

Valstybės kontrolė savo išvadose Seimui dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitų kasmet atskleidžia sisteminės neracionalaus turto valdymo, neekonomiško jo naudojimo, disponavimo ir apskaitos problemas. Seimas, atsižvelgdamas į Valstybės kontrolės Išvadoje dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metais ataskaitos pateiktas pastabas ir siūlymus,

priėmė nutarimą³⁰, kuriame pasiūlė Vyriausybei imtis priemonių, užtikrinančių valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo atitiktą visuomenės naudos ir racionalumo principams.

Pateikiame Seimo 2009 m. gegužės 12 d. nutarime Nr. XI-258 „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaitos“ pateiktų siūlymų Vyriausybei įgyvendinimo vertinimą:

<i>Siūlymas</i>	<i>Vertinimas (komentarai)</i>
<p>2 straipsnis. Pakartotinai pasiūlyti Vyriausybei iki 2009 m. birželio 1 d. priimti reikalingus teisės aktus, pagal kuriuos būtų paskirtos institucijos, atsakingos už valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo bendros politikos formavimą ir įgyvendinimą, kad valstybės turtas būtų tvarkomas racionaliai, atsižvelgiant į pastaruosiu metu į viešumą išskylančius faktus dėl valstybei priklausančio ir patikėjimo teise institucijų valdomo valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo atitiktą visuomeninės naudos, efektyvumo ir racionalumo principams, atsižvelgiant į tai, kad Valstybės kontrolės išvadose Seimui dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitų atskleidžiamos sisteminės problemos, susijusios su neracionaliu ir neefektyviu valstybei nuosavybės teise priklausančio turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, ir į tai, kad nėra įgyvendinta Seimo 2007 m. liepos 3 d. nutarimo Nr. X-1247 "Dėl racionalaus valstybės turto tvarkymo" 1 str. 1 d. nuostata, 2008 m. birželio 30 d. nutarimo Nr. X-1655 "Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2006 metų ataskaitos" 2 straipsnio nuostata dėl atsakingos institucijos paskyrimo.</p>	<p>Įgyvendinta iš dalies. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos ir Finansų ministerijos informacija: Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2009 m. lapkričio mėn. patvirtino Centralizuoto valstybės turto valdymo 2009–2016 metų strategiją ir jos įgyvendinimo 2009–2012 metų priemonių planą. Finansų ministerija paskirta institucija, atsakinga už valstybės turto, valdymo, naudojimo ir disponavimo juo bendros politikos formavimą. Įgyvendinimas bus stebimas</p>
<p>3 straipsnis. Pasiūlyti Vyriausybei paskirti instituciją, atsakingą už duomenų apie nenaudojamą valstybės turtą rinkimą bei apibendrinimą, ir parengti reikalingus teisės aktų pakeitimus, siekiant reglamentuoti valstybės turto pripažinimą nereikalingu.</p>	<p>Neįgyvendinta. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos ir Finansų ministerijos informacija: Centralizuoto valstybės turto valdymo 2009–2016 metų strategijos įgyvendinimo 2009–2012 metų priemonių plane numatyta 2010 m. įgyvendinti Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo sisteminius pakeitimus, kurie apims klausimus dėl valstybės turto pripažinimo nereikalingu, nustatant atitinkamą laikotarpį, po kurio nenaudojamas ilgalaikis turtas būtų perduodamas tam tikrai institucijai. Įgyvendinimas bus stebimas</p>
<p>4 straipsnis. Pakartotinai pasiūlyti Vyriausybei patvirtinti žemės gelmių išteklių vertės nustatymo metodiką.</p>	<p>Neįgyvendinta. Lietuvos geologijos tarnybos informacija: Tarnyba raštu informavo, kad, vykdant Vyriausybės kanclerio pavedimą, parengtas išteklių vertės</p>

³⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2009-05-12 nutarimas Nr. XI-258 „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2007 metų ataskaitos“.

<i>Siūlymas</i>	<i>Vertinimas (komentaras)</i>
	nustatymo metodikos projektas, kuris pateiktas Aplinkos ministerijai. <i>Įgyvendinimas bus stebimas</i>
4 straipsnis. Pakartotinai pasiūlyti Vyriausybei nedelsiant imtis priemonių, kad valstybei nuosavybės teise priklausanči žemė būtų įregistruota Nekilnojamojo turto registre, kad būtų nustatytos valstybės institucijų, įstaigų naudojamos valstybinės žemės sklypų ribos ir kad valstybės institucijų, įstaigų naudojamos valstybinės žemės sklypai būtų įregistruoti ir įtraukti į apskaitą.	<i>Neįgyvendinta.</i> <i>Įgyvendinimas bus stebimas</i>

Pateikiame informaciją apie ankstesnių Seimo nutarimų dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitų siūlymų, neįgyvendintų anksčiau, įgyvendinimą:

<i>Seimo nutarimas</i>	<i>Siūlymas</i>	<i>Vertinimas (komentaras)</i>
2008 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. X-1453 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto 2005 metų ataskaitos“ 1 ir 2 straipsnių pakeitimo“	iki 2008 m. liepos 1 d. patvirtinti valstybės turto informacinės paieškos sistemos nuostatus	<i>Įgyvendinta vėluojant.</i> <i>Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos ir VĮ Valstybės turto fondo informacija:</i> Vyriausybė tik 2009-07-22 nutarimu Nr. 813 patvirtino Valstybės turto informacinės paieškos sistemos nuostatus, paskyrė Finansų ministeriją paieškos sistemos valdytoja, o VĮ Valstybės turto fondą paieškos sistemos tvarkytoja. Šiuo metu rengiama paieškos sistemos specifikacija, atliekami kiti projektavimo darbai, tačiau paieškos sistemos įgyvendinimo priemonių planas nepatvirtintas, reali sistemos veikimo pradžia nėra nustatyta.

Išvadą ir Išvados priedą parengė:

Valstybės kontrolės Audito plėtros departamento Valstybės ataskaitų skyriaus vedėja Danguolė Krištopavičienė, vyriausieji valstybiniai auditoriai Algirdas Karanauskas, Marijona Brazionienė, Erika Latyšovič.